

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

ÚVOD

Učeník

POHĽAD „ZNÚTRA“

Vízia človeka

Nijaký pápež v dejinách nenastúpil do svojho úradu s takou hlbokou znalosťou reálnych problémov obyčajných ľudí. Jeho presvedčenie dostalo aj filozofický základ, keď sa na Katolíckej univerzite v Lubline zúčastnil na odvážnom pokuse obnovenia intelektuálnych základov modernej civilizácie. V tisíckach hodín v spovednici, na stovkách seminárov, v desiatkach kníh, prednášok a článkov a počas celého svojho pontifikátu, keď sa venoval doslova každému závažnejšiemu problému človeka, ostal verný svojmu základnému presvedčeniu: hrôzy 20. storočia, či už v podobe nacizmu, komunizmu, rasizmu, nacionalizmu alebo utilitarizmu, sú výsledkom mylných predstáv o človeku.

Zlá vízia

Moderná doba sa pýši svojim humanizmom a za svoj najvznešenejší cieľ vyhlasuje slobodu. Hoci sa Karol Wojtyła stotožňuje s jedným aj druhým, nazdáva sa, že ani súčasný humanizmus, ani sloboda, ktorú humanizmus hľadá, nestoja na pevných základoch. A táto trhlina v základoch nie je len vecou filozofov; je otázkou života a smrti pre milióny ľudí. Lebo humanizmus, ktorý nevie zvládnuť svoju najcennejšiu hodnotu, slobodu, podkopáva sám seba. Sloboda sa zvrháva na svojvôľu, hrozí anarchia a anarchia plodí démonov, ktorí sľubujú istotu uprostred chaosu – démonov nadradenosti rasy (Hitler) alebo triedy (Marx)...

Dráma

...človek je morálnou bytosťou *ako takou*... Byť človekom znamená byť *morálne činným človekom*. Žijeme v ľudskom svete, ktorého samotná podstata je *dramatická*. A veľká dráma každého života je zápasom o to, aby „človek, ktorý som“, ustúpil „človeku, ktorým mám byť“. Tento zápas znamená konfrontáciu, nie vyhýbanie sa reálnemu zlu. Zlo sa prejavuje všade vo

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

svete, napríklad v holokauste a gulagu, i v každodennom živote, v ekonomickom, politickom či sexuálnom vykorisťovaní človeka človekom. Zlo však nemá posledné slovo, pretože stredobodom ľudskej drámy je Kristus, ktorý vzal na seba ľudský údel a ktorého víťazstvo nad smrťou znamená, že nádej nebola ani márnou ilúziou, ani fantáziou vymyslenou na obranu pred strachom, čo drieme v srdci modernej temnoty.

UČENÍK

Ak chceme pochopiť Karola Wojtyłu „znútra“, musíme sa tiež vyhnúť zvyčajným „pravoľavým“ kategóriám, ktorými sa hmýrilo spravodajstvo svetových médií za jeho pontifikátu. Sú to politické kategórie, ktoré pochádzajú z čias Francúzskej revolúcie a ktoré vo veľkej miere dominujú v modernom myslení.

„Moja nádej a viera ako kresťana sa sústreďuje na Ježiša Krista... (ktorého) Boh urobil pre nás človekom a tým aj súčasťou dejín ľudstva.“¹

slovo „radikálny“, keď ho používame v súvislosti s Karolom Wojtyłom, neznamená „viac doľava“ (podľa zaužívaných „pravoľavých“ kritérií), ale *hlbšie*. Anglické slovo „radical“ pochádza z latinského *radix*, koreň. ... Wojtyła nikdy nepopieral niekedy až mučivú zložitost' určité veci sú jednoducho *pravdivé*.

... už v ranej mladosti ho uchvátila „vznešenejšia cesta“, o ktorej hovoril sv. Pavol Korint'anom (1Kor 12,31): cesta kresťanskej lásky, ktorú apoštol označuje za najväčší duchovný dar.

PREKVAPENIA

V tomto storočí je najpodmanivejšou osobnosťou verejného života na svete a človekom s najkoherentnejšou a najucelenejšou predstavou o ľudských možnostiach v nastávajúcom svete, muž, ktorý sa dá najlepšie charakterizovať ako dokonalý kresťan.

... človek, ktorého uchvátila a zmenila „vznešenejšia cesta“, môže usmerniť beh dejín až natoľko, že sa sloboda bude rozvíjať oveľa rýchlejšim tempom.²

... príliš neprispôsobivý na to, aby sa mohol stať pápežom. Bol však jedným z najdynamickejších, najnovátorskejších a najúspešnejších miestnych biskupov.

DÔLEŽITÁ OTÁZKA

Ján Pavol II. ponúkol svetu predstavu o povahe človeka, morálnych požiadavkách kladených na ľudskú spoločnosť, zmysle ľudských dejín a ľudského údely.

¹ Povedal predstaviteľom svetových mocností v Organizácii spojených národov v roku 1995

² str. 13-15

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Byť tolerantný, občiansky, slovom „demokratický“, je ľahšie, ako byť svojhlavý a asertívny; človek má takpovediac pokoj. Ale keď spoločenské tlaky plurality a rozdielnosti zosilnejú, otázku „Prečo byť tolerantný, občiansky, demokratický?“ nemožno zodpovedať jednoducho „Pretože to lepšie funguje“. Táto v podstate pragmatická odpoveď neobstojí, keď vypukne rasový, etnický alebo náboženský konflikt.

Možno ešte zlovestnejšia je hrozba, ktorá sa na prahu nového tisícročia vynorila v podobe prometeovského pokušenia ukradnúť bohom oheň a zmeniť ľudský údel, a tentoraz neboli jej pôvodcom politickí fanatici hlásajúci rasovú či triednu nadradenosť, ale veda.

Predstava Jána Pavla II. o morálnych základoch slobodnej spoločnosti, založenej na chápaní povahy a dôstojnosti človeka v jeho odlišnostiach, nie je určená len katolíkom. Je určená aj židom, moslimom, prívržencom ďalších svetových náboženstiev a „všetkým mužom a ženám dobrej vôle“.

ŠÍRKA KOĽAJNÍC

Napriek modernej svojvôli si svoj život ani nevytvárame, ani neurčujeme sami. Rodina, výchova, fyzické danosti, jazyk, národná kultúra, priateľstvá, dispozície, záujmy, náboženské a filozofické presvedčenie – to všetko tvorí koľajnice, po ktorých sa vezie náš život.³

Ján Pavol II. dokáže pritiahnúť davy ľudí, no nikdy ich nezneužíva na demagógiu.

Je veľkým paradoxom našich čias, že človek, ktorý na začiatku epochy nazývanej „moderna“ seabedome tvrdil, že nastáva „vek človeka“ a „autonómia človeka“, sa na konci 20. storočia bojí sám seba, bojí sa toho, čoho je schopný, bojí sa budúcnosti. ... Nádej a dôvera sú predpokladom zodpovednej činnosti a pestujú sa vo vnútornej svätyni svedomia, kde je „človek sám s Bohom“ a kde pochopí, že uprostred záhad existencie *nie je sám*, pretože ho obklopuje láska Stvoriteľa.⁴

Pre neho je viera pravdou sveta.⁵

³ str. 16-17

⁴ Ján Pavol II.: Prejav na 50. valnom zhromaždení OSN

⁵ str. 18-19

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

1.

Syn slobody

Pol'sko semper fidelis

Piłsudského ohromujúce víťazstvo medziiným znamenalo, že Karol Wojtyła bude vyrastať ako slobodný človek v slobodnom Poľsku, ako príslušník prvej generácie Poliakov, ktorí sa po stopäťdesiatich rokoch narodili slobodní.

KRIŽOVATKA

Národ, z ktorého vzišiel Karol Wojtyła, bol kedysi najväčšou mocnosťou strednej a východnej Európy. Poľsko – litovská dynastická únia, ktorá vznikla v roku 1386 vďaka manželstvu poľskej kráľovnej Jadwigy a litovského vojvodu Władysława Jagiełła, bola obrovským štátom, ktorý po porážke germánskych rytierov, skvelej vojenskej sily tých čias, v bitke pri Grünwalde v roku 1410 zabezpečil rozkvet Poľska na ďalších dvesto rokov. Desať rokov po tom, čo Kolumbus objavil Nový svet, poľská nadvláda siahala od Čierneho mora na juhu po Baltické more na severe a od germánskych hraníc na západe takmer až po brány Moskvy na východe. V tých časoch spomedzi všetkých európskych národov iba Francúzsko malo viac obyvateľov ako Poľské kráľovstvo. V roku 1683 poľské vojsko vedené kráľom Janom III. Sobieskim zastavilo postup Turkov do Európy v impozantnej bitke pri Viedni.

Ďalšie dejiny Poľska neboli také slávne, ako by sa zdalo podľa typických meradiel, ktorými historici hodnotia národné úspechy. Spomienky na stratenú veľkosť však zostali živé v podobe úporného presvedčenia, že Poľsku *patri* miesto za európskym stolom. Toto presvedčenie pramenilo aj z citlivosti Poliakov na problém polohy Poľska.

Poľsko je pre Poliakov strednou Európou. ... Skutočnosť, že Poliaci používajú latinku, nie azbuku, je viac než zvláštnosť. Napovedá, kam zaradiť poľskú kultúru.

Počas celej svojej ranej histórie bolo Poľsko v ustavičnom kontakte so západoeurópskou civilizáciou. Viac než sto rokov pred Jagelovcami, počas vlády dynastie Piastovcov, pôsobili poľskí učitelia na stredovekom Západe. Historik Martin Poľský pôsobil v Paríži a sliezsky filozof Witello spolupracoval s Tomášom Akvinským. Renesanční poľskí humanisti ako Mikuláš Kopernik, Jan Kochanowski a Jan Zamoyski absolvovali univerzitu v Padove, vtedy poprednú európsku školu; v roku 1563 pôsobil Zamoyski ako jej rektor.

Krakovský Rynek Główny, s rozlohou 195 krát 195 metrov, je najväčšie trhovisko na kontinente, ktoré bolo križovatkou európskeho obchodu a kultúry.

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Byť v strede Európy znamenalo byť v strede európskych konfliktov, z ktorých najkrvavejšie boli v 16. storočí konflikty náboženské. ... Nikde v Európe sa počas náboženských vojen neobjavilo také vyhlásenie, aké urobili poľskí predstavitelia 28. januára 1573, podľa ktorého „my, čo rozlišujeme vo veciach náboženských, udržíme medzi sebou mier a neprelejeme krv kvôli inému vierovyznaniu či príslušnosti k inej cirkvi a nebudeme sa trestať zhabaním tovaru, zbavením cti, väzením alebo vyhnanstvom...“

KATOLÍCKY A UNIVERZÁLNY

Nič, čo spájalo Poľsko so Západom intelektuálne, kultúrne, obchodne, architektonicky a politicky, neovplyvnilo moderné poľské dejiny tak hlboko ako Rímskokatolícka cirkev, najmocnejšia väzba tohto národa s civilizáciou rímskokatolíckej Európy.

Za začiatok poľskej histórie sa všeobecne pokladá pokrstenie piastovského kniežat'a Mieszka I. v roku 966.⁶

Z hľadiska Poľska „Rím“ niekedy nechápal, ba dokonca zrádzal poľské záujmy – ako v prípade, keď Cirkev nepodporila (a v jednom prípade ostro odsúdila) pokusy poľských patriotov zbaviť sa jarma útlaku po tom, čo rozdelenie Poľska v roku 1795 vymazalo Poľsko z mapy Európy. „Rím“ sa však vedel Poľska aj zastať. Počas tretieho a konečného rozdelenia, keď sa vivisekcia Poľska zavíšila, pápežov zástupca odmietol opustiť svoj post.

Symbolom zvláštneho charakteru poľského katolicizmu a jeho vzťahu k národným dejinám je soľná baňa vo Wieliczke. V tejto bani neďaleko Krakova sa soľ ťažila od mladšej doby kamennej (asi 3500 rokov pred Kristom). Na dne bane, asi 180 metrov pod povrchom zeme, je najväčšia zo série kaplniek, ktoré vytesali do soľných stien zbožní baníci – kaplnka blahoslavenej Kingy, manželky krakovského kniežat'a Bolesława Hanblivého, ktorý žil v 13. storočí. Hlboko v poľskej zemi, vytesané z prírodného materiálu a vyžarujúce svetlo tam, kde človek čaká tmu, leží tu nezlomné tlčúce srdce veľkej duchovnej kultúry, ktorej neraz chýbalo to, čo svet nazýva mocou.

SUSEDIA

Vyššie tisíc rokov poľský národ a jeho štát obýval obrovskú rovinu, obkľúčenú veľkými, agresívnymi a bohatými susedmi. Či to boli germánski rytieri, vazali Svätej rímskej ríše, pruskí vojaci alebo Hitlerova armáda, na západe boli vždy Nemci a takmer vždy boli agresívni.

Skutočný, vytrvalý a vášnivý odpor Poliakov je však namierený na východ, k Rusku a Rusom.⁷

Starý poľský vtíp (ktorý počuť ešte aj dnes) hovorí, že keby Poľsko prepadli naraz Nemci a Rusi, poľská armáda by strieľala najprv na Nemcov, pretože podľa starej zásady prvá je povinnosť, až potom rozkoš. Rovnakú averziu mali Rusi k Poliakom, a to nielen na úrovni

⁶ str. 23-24

⁷ str. 25

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

bežnej zaujatosti. V kláštore v Zagorsku, jednom z duchovných centier ruského pravoslávia, sa v 17. storočí nachádzala tabuľka s nápisom: „Sú len tri pliagy – týfus, Tatári a Poliaci.“ Tento pocit vzájomnej nenávisťi sa zintenzívnil v 18. storočí, keď sa rozdeľoval poľský štát.

Pojem slobody, ktorý sa do Poľska dostal v 15. storočí cez krakovskú Jagelovskú univerzitu, bol hlbokým vplyvom filozofie Williama Ockhama: sloboda je schopnosť presadiť svoju vôľu proti svojvôli druhých. Tento pojem urobil časom z Poliakov veľkých bojovníkov za slobodu, keď presadzovali svoju vôľu, túžbu po slobode, *proti* nepriateľovi, no zle im slúžil vtedy, keď žili v slobode, a keď mali byť *za* niečo.

Poľská „šľachtická demokracia“ alebo demokracia riadená šľachtou sa vyhla najhorším excesom kráľovského absolutizmu, aj keď za cenu určitej demokratickej anarchie. ... Morálny nárok šľachty na účasť v poľskej vláde tkvel v slávnej vete *Nic o nas bez nas* (Nič o nás bez nás). Táto veta bola bizarná, keď v 18. storočí posväcovala zneužívanie *liberum veto*. Celkom iný cveng však mala v roku 1980, keď sa heslo *Nič o nás bez nás* stalo jedným z hesiel Solidarity, odborovej a politickej opozície.

ODLIŠNÉ POŇATIE „DEJÍN“

Rozdelenie Poľska v rokoch 1772, 1793 a 1795 bolo v modernej Európe niečím neslýchaným.

Kultúra

Poliaci boli presvedčení, že duchovná moc je v dejinách oveľa účinnejšia než brutálna sila. Národ zbavený politickej autonómie mohol prežiť vďaka svojmu jazyku, literatúre, hudbe, náboženstvu – kultúre. ... nie politika alebo ekonomika, ale kultúra je hnacou silou dejín.

Tadeusz Kościuszko bojoval za poľskú nezávislosť od Ruska pod vlajkou, na ktorej bolo napísané „Za vašu a našu slobodu“. Poliaci, ktorí v roku 1944 padli pri Monte Cassino, mali podobné univerzalistické cítenie. Nápis na cintoríne v Taliansku hovorí: „My poľskí vojaci v boji za vašu a našu slobodu/ dali sme svoje telá talianskej zemi/ naše duše Bohu/ no naše srdcia Poľsku.“

To, čo realisti vyhlasovali za „realitu“ (napríklad zničenie Poľska), nemuselo byť až takou realitou, pokiaľ ste odmietli uveriť ich tvrdeniam. To bola špecifická poľská forma nepoddajnosti, ktorá mala kresťanské kultúrne korene. A dobre Poľsku poslúžila v rokoch 1795 až 1919, v čase, o ktorom Poliaci hovoria ako o svojom „babylonskom zajatí“ alebo „čase na kríži“. Bez tejto nepoddajnosti by sa Poľsko ako štát už nikdy neobjavilo na politickej mape Európy.

... „Poľsko“ bolo realitou...⁸

⁸ str. 26-27

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

DOMOV

Wadowice – mnohí katolíci v tomto meste brali vážne poľského básnika Adama Mickiewicza, ktorý označoval židov za „starších bratov“ kresťanov.

Fyzicky i kultúrne bol centrom Wadowic Kostol Panny Márie (oficiálne Kostol Očisťovania preblahoslavenej Panny Márie)... v baptistériu, visela kópia najväčšej poľskej ikony, „Čiernej Madony“, ktorú podľa tradície namaľoval svätý Lukáš na stôl patriaci Svätej rodine – Ježišovi, Márii a Jozefovi.

Nedaleko mesta bol karmelitánsky kláštor, domov jedného z najprísnejších rehoľných rádov. Najpozoruhodnejším mníchom tohto kláštora bol Rafał Kalinowski. Odsúdený na smrť, no napokon vyhnaný na osem rokov na Sibír za účasť na poľskom povstaní, proti cárskej ríši v roku 1863, po dobrovoľnom exile v Paríži ako štyridsaťročný vstúpil do rádu bosých karmelitánov a v roku 1907 zomrel v tomto „kláštore na kopci“, ako ho Wadowičania volali. V roku 1991 ho Ján Pavol II. vyhlásil za svätého.

Necelých desať kilometrov po ceste do Krakova bolo jedno z najväčších pútnických miest v Poľsku – Zebrzydowska kalvária, ktorá zohrávala veľkú úlohu v duchovnom živote Karola Wojtyły, pokiaľ žil v Poľsku. Podľa jednej legendy túto veľkú svätyňu pod holým nebom – Kostol sv. Kríža – na vrchu Żarek postavil regionálny guvernér Krakova Nikołaj Zebrzydowski v roku 1600 po tom, čo mala jeho žena videnie Krista. ... postavil celú sériu kaplniek pripomínajúcich rozličné scény z umučenia, smrti a zmŕtvychvstania Krista. Okolo roku 1617 stálo v dĺžke niekoľkých kilometrov asi dvadsaťštyri kaplniek, ktoré predstavovali verziu tradičnej pôstnej pobožnosti známej ako „krížová cesta“.

Začiatkom 20. storočia Zebrzydowskú kalváriu tvorilo dvadsaťpäť kaplniek, dvadsaťštyri zobrazení „cesty Pána nášho“ a dvadsaťjeden zobrazení „cesty Panny Márie“.⁹

KORENE

Stopy predkov Karola Wojtyły vedú do dediny Czaniec, ktorá je dnes súčasťou predmestia mesta Bielsko – Biała. V úradných záznamoch o krstoch a svadbách sú Wojtyłowci často vedení ako *hortulani*, drobní roľníci, hoci farské záznamy v Bialej označujú niektorých Wojtyłowcov za obchodníkov a niektorým dávajú také prívlastky ako „tulák“ či „žobrák“, ale ich vzťah k rodine pápeža Jána Pavla II. nemožno dokázať. ... Karlova nevlastná sestra Stefania sa narodila roku 1891...

Karlova a Emiliin syn Edmund, ktorého v rodine volali „Mundek“, sa narodil 26. augusta 1906. ... Niekoľko rokov po Edmundovi Emilia porodila dcéru. ... 18. mája 1920 sa im narodilo tretie dieťa a druhý syn. Lolka, ako ho volala rodina a priatelia, pokrstil 20. júna 1920 v Kostole Panny Márie vojenský kňaz otec Franciszek Zak a oficiálne dostal meno Karol Józef ako spomienku na habsburskú monarchiu, v armáde ktorej jeho otec slúžil.

⁹ str. 29-30

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Dobrodružstvo

Jerzy Kluger, Karolov priateľ z detstva, spomínal, ako sa hrávali na námestí v meste, kúsok od bytu Wojtyłovcov. Keď mali „šesť či sedem“, Lolek a Jurek Kluger dospel akýmsi činom k presvedčeniu, že mestský žandár Ćwišk má drevený meč. Keď si raz Ćwišk na lavičke na námestí zdriemol, chlanci sa rozhodli, že sa o tom presvedčia, a vytiahli mu meč z pošvy. Pri ťahaní meča však stratili rovnováhu a padli rovno na ohúreného strážcu zákona a poriadku, ktorého ani tak neznepokojilo to, že mu chcú odcudziť symbol jeho úradu, ako to, že ho vyrušili z driemot.¹⁰

13. apríla 1929, keď Lolek¹¹ končil tretí ročník, jeho chorľavá matka zomrela na zlyhanie obličiek a vrodenú srdcovú chorobu. Štyridsaťpäťročná Emilia Kaczorowska-Wojtyłová bola pochovaná 16. apríla po omši, ktorú celebraval kňaz otec Prochwnik.

Jedným z vysvetlení, prečo sa Panna Mária Michelangelovej *Piety* neďáva na svojho mŕtveho syna, je, že sochár, ktorému matka zomrela, keď mal šesť rokov sa nepamätá na matkin pohľad.

Karol Wojtyła¹² starší slúžil dvadsaťosem rokov v jednom z najpozoruhodnejších výtvorov habsburskej monarchie, v armáde, ktorá bola možno prvou veľkou mnohonárodnou inštitúciou moderného sveta. Od veliteľov, ktorí viedli vojská mnohorejazyčnej ríše, sa očakávala rovnaká mnohorejazyčnosť a schopnosť plynulo sa dohovoriť rečou, ktorou hovoria ich podriadení vojaci.

Premena – záväzok – povinnosť

Kapitán Karol Wojtyła, ktorý ako učiteľ náboženstva šiel predovšetkým vlastným príkladom, ale vedel aj napomínať a radiť, učil syna, že Cirkev nie je len viditeľná štruktúra. „Tajomstvo Cirkvi“, jej „neviditeľný rozmer“, je „väčšie než štruktúra a organizácia Cirkvi“, ktoré „slúžia tomuto tajomstvu“. Podľa svedectva syna to bol práve otcov spôsob života, ktorý zasiahol do budúceho pápeža neodbytnú myšlienku, že život viery sa týka predovšetkým vnútornej premeny.

Pápež Ján Pavol II. písal aj o tom, ako naňho v mladosti zapôsobili slová adresované učeníkom: „Neboj sa maličké stádo, lebo vášmu Otcovi sa zapáčilo dať vám kráľovstvo“ (*Lk 12,32*). Toto varovanie pred strachom predpokladalo niečo, čoho by sa učenici mohli báť: prenasledovanie a tvrdé srdcia. „Nepripravoval ich na ľahký úspech,“ napísal raz Ján Pavol II. Ale práve v tom, tvrdil, je jadro evanjelia: „*Evanjelium nie je príslubom ľahkých úspechov*. Nikomu nesľubuje pohodlný život. Kládne na človeka nároky. A zároveň je *veľkým príslubom*: človeku podriadenému zákonu smrti sľubuje večný život; človeku, ktorý podstupuje mnohé skúšky a porážky, sľubuje víťazstvo skrze vieru.

Otec

Nároky a príslub; kríž pred korunou – ak Ján Pavol II. hovorí, že táto duchovnosť vykupujúceho utrpenia bola preňho jadrom evanjelia od mladosti, je to ďalší dôkaz vplyvu

¹⁰ str. 31-32

¹¹ mal 9 rokov

¹² nevolali ho inak ako „kapitán“

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

učenia a príkladu najvplyvnejšieho náboženského učiteľa v jeho mladosti: jeho otca, muža, ktorý ho ako prvý vzal na púť na Zebrzydowskú kalváriu rok po tom, čo mu zomrela matka.¹³

ŠKOLÁK

Dobrodružstvo

V reštaurácii, ktorú viedla pani Banasová po službe rád popíjal miestny žandár; keď si myslel, že už má dosť, vložil svoj revolver do zásuvky v pokladni a nechal ho tam v úschove. Keď mal Karol Wojtyła asi pätnásť rokov, Bogusław Banas¹⁴ vzal revolver, zo žartu ho namieril na Lolka, ktorý stál asi dva metre od neho a povedal: „Ruky hore, lebo strelím!“ Revolver však akosi vystrelil. Guľka tesne minula Lolka a rozbila okno. Pán Banas sa prebral z driemot, vbehol do miestnosti, vzal Bogusławovi revolver a vrátil ho do pokladničnej zásuvky. Nikto nepovedal ani slova. Každý z nich vedel, že to bolo len o vlások.¹⁵

... členom solidarity Matka Bożej, katolíckeho laického bratstva mladých mužov oddaných Kristovej matke...

Gymnázium Marcina Wadowitu, kde Wojtyła študoval, navštívil krakovský arcibiskup Adam Stefan Sapieha.

ŽIVÉ SLOVO

... načisto ho pohltil vášnivý záujem o literatúru, najmä drámu a divadlo.

Európa 19. storočia bola presýtená revolučnou literatúrou. ... Pre mnohých politológov kontinentálnej Európy 19. storočia „revolúcia“ znamenala absolútny rozchod s minulosťou, so starým režimom, do ktorého patrilo aj kresťanstvo ako bašta spravodlivého status quo. Poľský romantizmus však pokladal revolúciu za znovuzískanie stratenej hodnoty, ktorá bola podstatná pri formovaní národa. ... Byť revolučný v tomto zmysle znamenalo intenzívne sa zaujímať o kresťanskú doktrínu a morálku.

Karol Wojtyła sa prvýkrát zoznámil s poľským romantizmom pravdepodobne vtedy, keď mu otec čítal slávnu trilógiu Henryka Sienkiewicza, v ktorej sa smelí rytieri preháňajú po stepiach... Fiktívny opis slávneho obdobia poľských dejín mal za cieľ posilniť národného ducha v čase rozdelenia Poľska, keď budúcnosť vyzerala temná. Hrdinskú reč priora Augustyna Kordeckého zo Szenkiewiczovho románu Potopa, prednášal obrancom kláštora Jasna Góra v Čenstochovej. Touto obrannou sa skončila švédská invázia v roku 1655, traumatické obdobie, ktoré si poľská história pripomína ako „potopu“.

¹³ str. 33-34

¹⁴ Karolov spolužiak

¹⁵ str. 35

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Szenkiewicz vstúpil širokým masám v súvislosti s odlišným názorom poľského romantizmu na poľské dejiny niekoľko základných myšlienok: dejiny majú duchovný základ; obnovenie nezávislosti Poľska si vyžaduje oživenie týchto cností ako základu nového poľského štátu.¹⁶

Dejiny

Adam Mickiewicz presadzoval názor, že dejiny majú hlboký duchovný rozmer, v ktorom utrpenie pripravuje dušu na večnú slávu. – vykupujúce utrpenie ako osobná duchovná disciplinovanosť. ... V revolučnej premene sveta, je prostá intuícia zbožných a pokorných dôveryhodnejšou cestou k pravde než špekulácie intelektuálov alebo to, čo svet nazýva múdrosťou.

Slovanský pápež – Słowacki

Dejiny

Słowacki bol presvedčený, že rozdelené trpiace Poľsko zohráva jedinečnú rolu v dráme svetových dejín. U Słowackého to znamenalo, že „Duch Svätý“, ktorý stvoril svet a formuje každé jedno obdobie dejín, teraz spočinul v Poľsku. Tam sa zrodí človek, ktorý vyvedie ľudstvo z terajšieho utrpenia do novej, lepšej budúcnosti. Práve v tomto mystickom období Słowacki napísal poému o „slovanskom pápežovi“, ktorý bude „bratom“ celého ľudstva. Najväčšou prácou z tohto obdobia jeho života bola nedokončená epická dráma *Kráľ Duch*, poéma, ktorá „predstavuje putovanie Ducha Svätého vo všetkých jeho formách... vodcoch, kráľoch a svätcov počas všetkých storočí európskej civilizácie“. Tu sa najväčšmi prejavili Słowackého mystické sklony, v ktorých podľa laureáta Nobelovej ceny Czesława Miłosza „dal historickým udalostiam vesmírne dimenzie a videl v dejinách nadprirodzené, mystické sily, ktoré formujú osud ľudstva“.

Norwid

Najväčší vplyv spomedzi poľských romantických básnikov mal na Wojtyłovo myslenie Cyprian Kamil Norwid, ktorý podľa Miłosza „chcel byť ako Don Quijote, rytier pravdy“. „Na tejto planéte sa narodil človek, ktorý vydá svedectvo o pravde,“ napísal Norwid ako odozvu na Evanjelium svätého Jána, a tou veľkou pravdou bolo, že „Kristus vyvedie človeka z ríše osudu a vovedie do kráľovstva slobody“. Norwidova poézia bola pokusom vysloviť pravdu prostredníctvom umenia a rozhodným odmietnutím „umenia pre umenie“.

Práca

Norwid tvrdil – práca je výsledkom dedičného hriechu, pádu človeka. No „práca prijatá s láskou je najvyšším prejavom ľudskej slobody“ a spásou. ... kritizoval hrubý materializmus... Technický pokrok bol duchovne prázdny; pravú civilizáciu, skutočné dejiny nemožno stavať iba na tomto základe.

Javisko

Do poľského romantizmu sa Wojtyła ponoril ešte hlbšie vtedy, keď prežíval dejiny svojho národa ako herec v pohnutých vojnových rokoch priamo na javisku.¹⁷

¹⁶ str. 36-37

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Ako stredoškolský herec sa stretol s Mieczysławom Kotlarczykom, ktorý hlboko ovplyvnil jeho zmýšľanie o vzťahu proklamovaného slova voči hybným silám dejín.

Moc reči

Kotlarczyk – moc slov využíval nielen na to, aby sprostredkoval ideu, ale predovšetkým na vyjadrenie citu, ktorý je celkom subjektívny a zároveň absolútne objektívny, teda pravdivý. Reč je pri takomto chápaní živá vtedy, keď vzniká dôverný vzťah medzi hovoriacim a počúvajúcim. Úlohou herca je vtiahnuť počúvajúceho do tohto vzťahu, pričom seba zatláča do úzadia, aby počúvajúceho naplno zasiahla pravda hovoreného slova. Kotlarczyk sa usiloval vytvoriť „divadlo vnútorného slova“, v ktorom sa minimalizovala zápleтка, kostýmy, efekty a iné rekvizity tradične používané v divadle. Hlavné je to, čo sa odohrá vo svedomí divákov.

Podľa Mieczysława Kotlarczyka sa úloha herca podobá na úlohu kňaza: hmotnými prostriedkami tohto sveta odhaliť ríšu transcendentálnej pravdy. „Divadlo vnútorného slova“ malo sprítomniť univerzálne pravdy a morálne hodnoty, ktoré vyjadrovali postoj k tomuto svetu, a ponúknuť svetu možnosť skutočnej premeny. ... Divadlo sa môže stať cestou dokonalosti len vtedy, keď má „slovo“ absolútnu prioritu.

Na konci svojej kariéry stredoškolského herca príležitostného režiséra, čo podporoval jeho otec, Karol Wojtyła už pôsobil v niečom, čo prekračovalo estetické a intelektuálne hranice typického miestneho divadla. Kotlarczykove teórie a Wojtyłov záujem o poľskú romantickú literatúru zasiali semienka pre budúce reflexie o vzťahu medzi citom a rozumom a medzi naším vnímaním reality a realitou samotnou. Mladý Wojtyła už vtedy začal rozmýšľať o úžasnej schopnosti slova meniť dejiny napriek obrovským materiálnym prekážkam.

V divadle mal mladý Wojtyła možnosť zažiť spoločenstvo ľudí, ktorí svojimi jednotlivými výkonmi vytvárali niečo, čo ich ako jednotlivcov presahovalo. ... Ak dráma dokáže odhaliť hlbšie dimenzie pravdy, nemá dramatickú povahu aj každý ľudský život? Alebo celá realita?

ALMA MATER: JAGELOVSKÁ UNIVERZITA

Nadaná wadovická herečka Ginka Beerová odišla do Palestíny po antisemitskom disciplinárnom vylúčení zo štúdia medicíny v Krakove.¹⁷

V posledných rokoch na strednej škole Lolek a Jurek videli, že niektorí spolužiaci vstúpili do antisemitských politických strán. V škole dochádzalo k bitkám. Lolek bránil svojich židovských priateľov a v prudkých hádkach citoval slová otca Prochowika, podľa ktorých sú antisemiti antikresťania.

Mickiewiczov manifest z roku 1848 – zdôrazňuje sa v ňom úcta voči židovským starším bratom vo viere Abrahámovej

¹⁷ str. 38-39

¹⁸ str. 40-41

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Na slávnostnom plese¹⁹ tancovali čerství absolventi neskoro do noci, medzi nimi aj Karol Wojtyła a Halina Królikiewiczová.

To isté leto roku 1938 sa Karol Wojtyła s otcom presťahovali do Krakova, kde Lolek začal v zimnom semestri študovať na Jagelovskej univerzite. Bývali v suteréne domu, ktorý pôvodne postavil Emiliin brat na konci 1. svetovej vojny – na Tynieckej 10 v štvrti Dębni.

Jagelovská univerzita bola založená v roku 1364 a patrila k najvýznamnejším centráм učení v Európe. Študoval tu aj Mikuláš Kopernik, ktorý otriasol kozmológiou starovekého sveta. Ako Karol Wojtyła napísal neskôr, bolo ťažké študovať na takej univerzite bez emocionálneho pohnutia a po jej chodbách nebolo možné chodiť „bez náležitej hrdosti a zbožnosti“.

... jazykové schopnosti človeka umožnili vznik ľudského sveta vrátane sveta literatúry.²⁰

SYN SLOBODNÉHO POLSKA

Lolek sa nerád biffoval. Viedol normálny spoločenský život dospelujúceho mládenca, ktorý mal dobrých priateľov i priateľky. Ako vášnivý športovec prešiel celé kilometre, aby našiel najlepší lyžiarsky svah. Prejavil sa ako kontemplatívny človek, no mal priateľov z doslova každej sféry života. Výborne napodobňoval stredoškolských učiteľov a tým si získal spolužiakov.

Láska a úcta k ovdovenému otcovi boli magnetom, ktorý dával jeho morálnemu kompasu základný smer. ... Život Lolkovho otca bol odriekavý, ako neskôr spomína syn, no odriekavosť nebola pre staršieho Wojtylu len skromnosťou, ktorú si vynútila nízka penzia. Bol presvedčený o pravde kresťanského asketizmu a o tom, že skutočnou hodnotou človeka nie je bohatstvo, ale charakter.

Lolek sa naučil od otca aj to, že mužnosť a zbožnosť si neprotirečia. No kapitán vstúpil synovi predovšetkým zmysel pre otcovstvo. Lolek to neskôr pochopí v teologickom zmysle: zmysel pre otcovstvo a otcovskú zodpovednosť bol určitým druhom obrazu Boha a jeho vzťahu k svetu. Otcovstvo znamenalo vyslobodenie z väzenia sebeckta, znamenalo nechať sa „dobyť láskou“.²¹

¹⁹ 27. mája 1938 – ukončenie štúdia na gymnáziu

²⁰ str. 42-43

²¹ str. 45

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

2.

Z podzemia

Tretia ríša versus Kráľovstvo pravdy

február 1940 • Lolek sa stretáva s Janom Tyranowským, ktorý ho zoznami s karmelitánskym mysticizmom mládežníckymi skupinami Živého ruženca

Dominanta – Kostol Panny Márie, z ktorej veže trubač oznamuje každú dennú hodinu. Zvuk trúbky, vznešený *hejnał*, uprostred melódie zmĺkne na počesť strážcu z 13. storočia, ktorému šíp prepichol hrdlo, keď varoval mesto pred hroziacim útokom Tatárov. Smerom na juh je stará židovská štvrť Kazimierz. Na jeseň roku 1939 jej obyvatelia ešte nepoznali meno Oscar Schindler. Západne od Kezimierza je Skalka, kde kráľ Bolesław chrabrý v roku 1079 dal sťať sv. Stanisława, prvého krakovského biskupa.

Wawelská katedrála bola od roku 1320 svedkom mnohých vpádov a pustošení. Tatári a Švédi vyplienili celý kraj; Rakúšania strhli opevnenie a hradby Starého Mesta; ... Teraz, 1. septembra 1939, sa mala Wawelská katedrála stať svedkom čohosi nepredstaviteľného pre tých, ktorí sa po stáročia modlili pod jej gotickou klenbou.

Karol Wojtyła v ten deň odišiel zavčas rána zo svojho bytu na Tyneckej 10 v štvrti Dębniiki a zamieril do katedrály. Bol prvý piatok v mesiaci a vtedy sa podľa katolíckej tradície i podľa vlastnej obyčaje chodil sponovať k otcovi Kazimierzovi Figlewiczovi a miništrovať mu pri omši. V rannom prítmí vošiel do katedrály a prešiel okolo hrobky kráľa Władysława Jagełła a striebornej skrinky s relikviami sv. Stanisława. Popri bielom mramorovom pomníku venovanom blahoslavenej kráľovnej Jadwige, Jagełlovej manželke a partnerke pri vytváraní veľkej poľsko – litovskej únie, prišiel k oltáru v severnej chrámovej lodi, kde sa uctievali relikvie sv. Jadwigy. Pred veľkým čiernym oltárnym krížom bývala mladá kráľovná často pohrúžená do modlitieb.

Počas rannej omše bolo počuť vo Wawelskej katedrále aj iné, nezvyklé zvuky. Najprv to bolo prenikavé zavýjanie výstražných sirén. Po nich nasledovalo rapotanie protiletadlových delostreleckých batérií a výbuchy nemeckých bômb. Zhromaždenie sa rozpŕchlo, no otec Figlewicz s miništrantom dokončili omšu, aj keď o čosi rýchlejšie než zvyčajne. Potom sa Karol Wojtyła obrátil k mladému kňazovi: „Musím ísť, otec je doma sám.“ Keď utekal po moste cez rieku Vislu, práve začali ostreľovať predmestie.

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

KOVANÝ V OHNI

2. svetová vojna bola pre Poľsko nepredstaviteľnou pohromou. Z predvojnových tridsaťpäť miliónov obyvateľov šesť miliónov zahynulo.

Vojnové hrôzy a nečakané stretnutie s laickým mystikom počas okupácie začali stvárňovať karmelitánsku spiritualitu Karola Wojtyły, ktorá sa sústreďovala na kríž ako na centrum kresťanského života, a teda centrum ľudských dejín.

Zápas o morálne prežitie v období od septembra 1939 do januára 1945 poskytol mladému Karolovi Wojtyłovi hrdinské vzory prežívania kňazského povolania. Františkán Maximilián Kolbe obetuje svoj život za spoluväzňa v hladovom bunkri v Auschwitzi. Ďalším z nich bol Adam Stefan Sapieha, arcibiskup, podľa ktorého bola škoda, že najbystrejší muž z Wadowíc chce študovať filozofiu namiesto teológie.

Okupácia dala Karolovi Wojtyłovi najhlbšiu skúsenosť sveta manuálnej práce. Táto skúsenosť sa stane znom v jeho literárnom mlyne a ovplyvní aj sociálnu náuku na celom svete. A práve počas dlhej, temnej noci okupácie začal Wojtyła experimentovať s kultúrnym aktivizmom, obranou kultúrnej identity národa ako nástrojom politického odporu a oslobodenia.²²

VRAŽEDNÉ POLIA

Pokusy vlády²³ spútať tlač zvyčajne zlyhali; justícia si udržala nezávislosť a nestrannosť; kritici vlády si udržali postavenie na fakultách univerzít. Slovom, režim nebol fašistický, ba ani len polofašistický.

Zložitejšia bola kultúrna situácia. Maršal Piłsudski, židomil, súhlasil s teóriou poľského nacionalizmu, ktorá dávala veľký priestor pre kultúru a náboženskú pluralitu.

Kardinál Augustyn Hlond: „Je faktom, že židia bojujú proti Katolíckej cirkvi.“ Postoj wadowických kňazov k židovským spoluobčanom dokazuje, že takéto názory nemali všetci. No antisemitizmus sa začal väčšmi rozmáhať po Piłsudského smrti. Aj značná ukrajinská menšina bola v medzivojnovom Poľsku silne utláčaná a do verejného života začalo prenikať politické násilie.

Umenie prežívalo tvorivý rozmach.

Počas 2. svetovej vojny bolo Poľsko jedinou okupovanou krajinou, v ktorej sa nacistom nepodarilo dosiahnuť ani len náznaky kolaborantského režimu.

Nedostatky mala aj poľská medzivojnová diplomacia. To, že sa zmocnila časti československého územia, zatiaľ čo predvojnové Československo uzurpovali nacisti, bola špinavosť a svedčí aj o geopolitickej zaslepenosti.²⁴

²² str. 47-48

²³ medzivojnové obdobie

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

V marci 1939 upozornil Adolf Hitler vrchné velenie nemeckej armády, že nadišiel čas vyriešiť „poľský problém“ vojenskými prostriedkami. 1.apríla nariadil, že invázia sa začne 1.septembra, a 28.apríla jednostranne vypovedal poľsko – nemecký pakt o neútočení z roku 1934. Definitívne rozhodnutie o invázii padlo 23.mája 1939, keď poľská vláda odmietla ustúpiť nemeckým požiadavkám o začlenení slobodného mesta Danzig (po poľsky Gdaňsk) do tretej ríše a o postavení nemeckej národnosti v Poľsku. Tieto požiadavky boli dymovou clonou, za ktorou sa skrývali drakonické strategické plány: „Danzig rozhodne nie je hlavnou príčinou nezhôd,“ priznal súkromne Hitler. „Hlavným cieľom je získať nový životný priestor pre Nemecko na východe a nové potravinové zdroje. Otázka, či Poľsko ušetriť, je teda zbytočná.“

Mesiac po Hitlerovom rozhodnutí z 23.mája predložilo vrchné velenie wermachtu fúhrerovi operačné plány pre „Biely plán“, inváziu a dobytie Poľska. Po ríšskych železniciach boli rozosielané mobilizačné rozkazy 15.augusta, keď Poliáci púťami na Zebrzydowskú kalváriu, do Čenstochovej a po celej krajine slávilí Nanebovzatie Panny Márie.

Týždeň nato nemecký minister zahraničných vecí Joachim von Ribbentrop uzavrel v Moskve pakt o neútočení, ktorý spečatil osud druhej Poľskej republiky a rozdelenie Poľska. Dvaja odvekí nepriatelia sa teraz spojili pod vlajkou totalitarizmu. Silne katolíckej krajiny sa mali zmocniť dve krajne sekulárne ideológie. ... Britský ministerský predseda Neville Chamberlain oneskorene posielal nemeckej vláde varovania, ktoré sa však vzhľadom na jeho minuloročné ústupky v Mníchove míňali účinkom.

... britskí a francúzski spojenci Poľska porušili sľub... francúzska armáda nepodnikla nič strategicky významné Tým, že Veľká Británia a Francúzsko ponechali Poľsko jeho osudu, stratili najlepšiu šancu zastaviť Hitlerovu agresiu bez svetovej vojny.

Kľúčovým dátumom bol 17.september 1939 – Sovietsky zväz napadol Poľsko z východu. S morálnym jennocitom zavolať Vladimír Potemkin²⁵ do Kremľa poľského veľvyslanca Wacława Grzybowskiého, aby ho informoval, že „poľsko – nemecká“ vojna odhalila vnútorný úpadok poľského štátu“. Preto je Sovietsky zväz nútený intervenovať v záujme „bratského ukrajinského a bieloruského ľudu, ktorý žije na poľskom teritóriu.“ To, že Stalin má za lubom aj niečo iné ako zachovanie etnického mieru sa vzápätí ukázalo, keď postupujúce sovietske vojská začali strieľať zajatých poľských dôstojníkov, čo bolo temnou predzvesťou masakru v Katyňskom lese v máji 1940. Tam NKVD, predchodca KGB, chladnokrvne zavraždilo viac ako 10.000 poľských dôstojníkov, čím obrazne povedané postínalo hlavy budúceму veleniu nezávislej poľskej armády.²⁶

V noci zo 17. na 18. septembra 1939 utiekla poľská vláda v sprievode prímasa kardinála Hlonda na aute cez rieku Čeremoš do Rumunska.²⁷

²⁴ str. 49

²⁵ námestník zahraničných vecí

²⁶ Pamätníky na tento masaker nájdeme dnes v mnohých poľských kostoloch; Panna Mária na nich zvyčajne íska hlavu poľského dôstojníka, ktorý má v zadnej časti lebky diery po guľke.

²⁷ str. 50-51

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

... poľským jednotkám nikdy nebol vydaný rozkaz na všeobecnú kapituláciu a nikdy k takejto kapitulácii nedošlo. ... začal sa húževnatý a tvrdý poľský ilegálny odboj, spojený s legitímnou poľskou vládou, ktorá sa napokon znova sformovala v Londýne.

„POLSKO BUDE VYMAZANÉ“

stredná a východná Európa mala vo vojne rozhodujúci význam. ... nemecká okupácia Poľska sa vyznačovala neslýchanou brutalitou. Rousseauova slávna rada Poliakom – „Ak nemôžete zabrániť tomu, aby vás nepriatelia celkom zhltili, snažte sa aspoň zabrániť tomu, aby vás strávili“ – sa teraz prakticky overila.

Východné územia Poľska pohltil Sovietsky zväz, zatiaľ čo stredné a západné Poľsko bolo rozdelené na dve sféry nemeckej okupácie.

Koncentračný tábor Dachau neďaleko Mníchova sa stal najväčším presbytériom na svete, keď sa v ňom nachádzalo 1474 poľských kňazov a stovky kňazov z iných okupovaných krajín.²⁸

ROBOTNÍK

Karol Wojtyła pracoval od októbra 1941 v chemickej továrni Solvay – po nočnej šichte sa po ceste domov často zastavil na fare v Podgórze, ktorú spravovali kňazi – redemptoristi, pomodlil sa alebo zašiel na rannú omšu.

Skúsenosť kameňolomu – Ťažká a tvrdá práca je účasťou na Božej tvorivosti, pretože práca sa dotýka samotnej podstaty človeka ako bytosti, ktorej dal Boh vládu nad zemou.

Srdce – povinnosť

Načúvaj, ako rytmicky a svojsky zunia kladivá,
ten buchot meriam vnútram ľudí, ako ich tá sila sáče –
elektrický prúd vrta kameň, rieka skália oživa –
a vo mne pevnie myšlienka deň po dni,
že iba v ľudskom vnútri bedlí celá veľkosť práce.

Vo svete práce sú láska a hnev neodlučiteľné a žiť vo svete ľudskej práce znamená žiť v ustavičnom napätí, v „kliešťach hnevu a lásky“.²⁹

²⁸ str. 52-53

²⁹ str. 58-59

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

DUCHOVNÝ HOROLEZEC

Malé spoločenstvá

Wojtyła dozrievaj vedením skupinky

Jan Tyranowski³⁰ (9.2.1901), absolvoval základnú školu a niekoľko rokov obchodnej školy, takže mohol pracovať ako účtovník. So svojou citlivosťou sa nevelmi hodil na túto činnosť, preto sa tak ako kedysi jeho otec a starý otec vyučil za krajčír a živil sa rodinným remeslom. Bol strednej postavy, mal husté, zvlnené vlasy a pestované fúzy, ktoré mal vždy vkusne, ba až elegantne vytočené nahor.

Dalo by sa predpokladať, že ako plachý a pomerne útlý človek bude žiť pokojne a utiahnuto. V roku 1935 vtedy už hlboko veriaci Tyranowski počul kázeň v Kostole Stanisława Kostku, v ktorej jeden salezián povedal: „Nie je ťažké byť svätým.“ Táto jednoduchá veta mu prenikla hlboko do mysle a dębnický krajčír dal svojmu duchovnému životu úhľadnú fazónu. Zaviazal sa žiť v celibáte, hoci prinajmenšom jedna žena prejavila záujem vydať sa zaňho. Do okupácie dodržiaval každodenné modlitby a meditácie prísnejšie než členovia rehoľných rádov. Ako veľký pedant si Tyranowski písal krásnym, takmer kaligrafickým rukopisom osnovu svojich meditácií do zápisníka. Na poriadok a metódu v modlitbe však nedbal samoúčelovo. Cieľom kontemplatívnej modlitby bolo pre Jana Tyranowského oslobodenie sa od myšlienok a predstáv, určitá sloboda, aby jednoducho mohol *byť* v Božej prítomnosti.

Karol Wojtyła sa stretol s Janom Tyranowským asi vo februári 1940, pravdepodobne na jednom zo sobotňajších stretnutí mladých na fare. Tyranowski, samouk, ktorý mal veľký prehľad v katolíckej duchovnej literatúre a v ktorého skromnom byte na Róžanej ulici bola bohatá knižnica plná klasickej duchovnej literatúry v niekoľkých jazykoch, sa rýchlo stal stredobodom týchto diskusií. Mladým ľuďom zo štvrti Dębniiki mohol Tyranowski spočiatku pripadať príliš formálny, keď rozprával, akoby čítal katechizmus. A predsa tento jemný krajčír a mystik, ktorý ako samouk študoval psychológiu, dokázal mladým ľuďom vysvetliť, že preňho abstraktné nie sú články vierouky, o ktorých diskutujú, ale jeho každodenná skúsenosť. To bola zvláštna, takmer neodolateľná črta. Po gestapáckej razii v máji 1941 saleziánsky kňaz v Kostole sv. Stanisława Kostku požiadal Tyranowského, aby sformoval skupinu mladých, ktorí by pokračovali v činnosti kňazov zatknutých nacistami. Tak vznikol Živý ruženec a jedným z jeho prvých vodcov bol Karol Wojtyła.

Živý ruženec, tak ako ho sformoval Jan Tyranowski, tvorili skupiny pätnástich mladých ľudí a každú skupinu viedol jeden zrelší človek, ktorý dostával duchovné vedenie a pokyny od mysticky obdareného krajčír. Tyranowski sa stretával s celou organizáciou Živého ruženca každú tretiu nedeľu v mesiaci, kedy mal k nemu prístup hociktorý člen organizácie. Keď prišli noví členovia, vznikla nová skupina a viedol ju človek, ktorého vybrali spomedzi členov existujúcich skupín. Raz za týždeň učil Tyranowski na hodinových stretnutiach vo svojom byte vedúcich skupín základy duchovného života i metódy na systematické skúmanie a zlepšovanie svojho každodenného života. Tyranowského prístup k vnútornému životu mal apoštolskú dimenziu. Podľa Tyranowského cvičenie v Božej prítomnosti by malo viesť k intenzívnejšej pomoci druhým.

³⁰ spovedník ho raz nazval „duchovným alpinistom“

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Okolo roku 1943 pracovalo v Živom ruženci približne šesťdesiat mladých ľudí, z ktorých najmladší mal štrnásť rokov. Štyria vedúci skupín alebo „animátori“, medzi nimi aj Karol Wojtyła, boli priamo podriadení Tyranowskému. Celá táto činnosť bola tajná, pretože Nemci sa až paranoidne zameriavali na skupiny mladých, v ktorých videli nebezpečnú pôdu na rozvíjanie antiokupačných sprisahaní. Gestapo raz vtrhlo do Tyranowského bytu počas stretnutia Živého ruženca. Nikto nevie, čo im krajčír povedal, ale zrejme ich presvedčil, že nejde o nijaké sprisahanie, pretože Nemci odišli.

Pre mladého Karola Wojtyłu a jeho priateľov Tyranowski predstavoval jedinečné spojenie osobnej svätosti a apoštolského nadšenia, život, „o akom sme predtým ani netušili“. Pritáhovala ich najmä jeho schopnosť „formovať duše“, keď ich učil, že „náboženské pravdy“ nie sú „zákazy alebo obmedzenia“, ale prostriedky na vytváranie „života, ktorý sa prostredníctvom milosrdenstva stáva účasťou na živote Boha“. Dokázať toto s mladými ľuďmi, s ich protirečivou potrebou sebauvedomovania a pocitmi sebaspochybňovania, bol rozhodne úspech. A k tomuto úspechu prispel rovnako osobný príklad i učenie. Ako Karol Wojtyła napísal neskôr, Tyranowského život bol „dôkazom, že človek sa môže nielen učiť o Bohu, ale skrze neho aj žiť“.

Tyranowski bol apoštol par excellence. Bolo v ňom niečo zarážajúce, „akási zvláštna neústupčivosť“, ktorá vytvárala napätie medzi učiteľom a učeníkmi. Bola to však neústupčivosť lásky, v ktorej hĺbka individuálneho obrátenia sa ku Kristovi bola kľúčom k úspechu.

Riadenie skupiny Živého ruženca, ktoré znamenalo prevziať zodpovednosť za život pätnástich mladých ľudí, bolo dôležitým faktorom rýchleho dozrievania Karola Wojtyłu. Okrem toho osobná svätosť Jana Tyranowského bola príkladom, že aj laik môže vykonávať apoštolskú činnosť, a utvrdila Wojtyłu v názore, že svätosť nemusí sídlieť len v chrámoch a na farách. Stačilo stráviť niekoľko hodín s Janom Tyranowským, ktorý, ako povedal neskôr Ján Pavol II., „žil v spojení s Bohom“, a muselo vám byť jasné, že svätosť môže dosiahnuť každý.³¹

Karmelitánsky mysticismus je spiritualitou zrieknutia sa. „Temná noc“ je očistou, ktorou musí prejsť duša, aby dosiahla spojenie s Bohom. Človek sa učí odložiť nádej na odmenu a dať sa unášať iba Božou milosťou. V temnej noci sa zdá, že Boh nie je prítomný. V temnej noci, tak ako Ježiš na púšti alebo na kríži, sa človek zrieka každej inej istoty a ponára sa do prázdna, na ktorého vzdialenom konci je nesmierny pokoj mystického spojenia so samotným Bohom, spojenia prežívanej „prítomnosti“ bez myšlienok a predstáv.

³¹ str. 60-61

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

ODBOJ PROSTREDNÍCTVOM KULTÚRY: RAPSODICKÉ DIVADLO

dve drámy inšpirované Bibliou: *Jób*, ktorého Wojtyła napísal na jar 1940, bol meditáciou o spravodlivosti v dejinách a odozvou na skúsenosť okupácie. ... *Jeremiáš*³² je tematicky pokračovaním autorovho skúmania príčin utrpenia Poľska.

Wojtyła chystal nový preklad Sofoklovho *Oidipa* z gréčtiny, zatiaľ, čo Osterwa³³ pracoval na *Antigone* a *Hamletovi*. Osterwa prišiel prinajmenšom na jedno predstavenie, ktoré Karol so svojimi priateľmi hrali v Kydryńského byte na druhom poschodí na Felcjankovej 10; bolo to druhé dejstvo hry Stefana Žeromského *Utekla mi prepelička*, konflikt lásky a povinnosti, kde Wojtyła hral vidieckeho učiteľa a Danuta Michałowska učiteľovu ženu, po ktorej túži iný muž; toho hral Kydryński.³⁴

Mladí herci Rapsodického divadla si „jasne“ uvedomovali, že sa takto zapájajú do odboja. A ich cieľ bol takisto jasný: „zachrániť našu kultúru pred okupáciou“ a oživiť dušu národa, čo bolo podmienkou jeho politického vzkriesenia.

Okrem trvalých priateľstiev, ktoré Karol Wojtyła nadviazal v divadle, Kotlarczyk mu svojim prísny vedením vybrúsil artikuláciu, tempo a cit pre kontakt s obecnstvom.

... sila drámy spočíva vo vyslovenom slove, nie v divadelných efektoch.

Moc slova

Pravdivé slovo, verejne, takmer liturgicky vyslovené, bolo presne tou protilátkou, ktorú Rapsodické divadlo hľadalo na lži a násilie okupantov. Medzi zbrane na boj so zlom patrila aj schopnosť povedať pravdu mocným. A práve tomu verili a tým žili Kotlarczyk a jeho Rapsodické divadlo. Táto viera a skúsenosť sa hlboko vryli do Karola Wojtyły a nezabudol na ne ani vtedy, keď neskôr na inom javisku čelil inej totalitnej moci.

Karol Wojtyła si zámerne zvolil kultúrny odboj, moc slova, pretože veril, že slovo (v kresťanskom zmysle Slovo) mení svet.³⁵

MORÁLNE KRIESENIE POLITIKY

Únia vznikla v roku 1940 zlúčením troch podzemných organizácií a prijatím nových členov zo zakázaných katolíckych mládežníckych skupín a celonárodného hnutia Katolícka akcia. ... V inom zmysle bola Únia ilegálnym pokusom položiť základy nového poľského štátu, ktorý by svojimi zákonmi, ekonomikou a verejným étosom stelesňoval témy katolíckej sociálnej nauky, ako ich rozvinuli pápeži Lev XIII. a Pius XI.: podporovanie rodiny ako základnej jednotky

³² v lete 1940 (dvadsaťročný)

³³ nacisti mu zakázali činnosť. Divadlo pokladal nie za zamestnanie, ale za povolanie. Karola s ním zoznámil Kydryński

³⁴ str. 62-63

³⁵ str. 65-66

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

spoločnosti, antitotalitný princíp subsidiarity, podľa ktorého sa rozhodnutia vykonávajú na čo najnižšej úrovni spoločnosti (e nie všemocným štátom), a „samospráva“, unionistický pojem pre katolícky personalizmus s dôrazom na neodcudziteľnú dôstojnosť jednotlivca stvoreného na Boží obraz.

Únia bola nástrojom ideologického a kultúrneho odporu proti nacistickým pokusom vygumovať Poľsko z mapy dejín. ... predstavovala priekopnícky pokus vybudovať to, čo ďalšia generácia žijúca v totalitnej spoločnosti nazve „občianskou spoločnosťou“. Princípy „samosprávy“ a „únie“ boli pokusom spojiť vášnivú túžbu Poliakov po slobode („Nič o nás bez nás“) s katolicizmom, k čomu ich inšpirovala komunistická predstava o spoločnom blahu. Dejiny v podobe Stalina rozhodnú, že unionistické sny o povojnovom Poľsku sa zrutia. Myšlienky o spravodlivej modernej spoločnosti a reorganizovanej európskej spoločnosti však zostali pre Karola Wojtyłu smerodajné po celý jeho život.³⁶

SKRÝVAJÚCI SA SEMINARISTA

Maria Kydryńska si spomína, že Karol plakal a obviňoval sa, že nebol pri otcovi, keď zomrel.³⁷ Potom utekal do Kostola sv. Stanisława Kostku po kňaza, ktorý nebohého zaopatril. Lolek celú noc kľáčať pri otcovom tele, modlil sa a rozprával sa s Kuliuszom Kydryńským, ktorý prišiel za ním; osirelý mladý muž neskôr spomínal, že napriek priateľovej prítomnosti sa ešte „nikdy necítil taký osamelý...“

Povolanie³⁸

To, že Karolovi pred dvadsiatimi prvými narodeninami zomrel otec, určite ovplyvnilo jeho rozhodnutie stať sa kňazom. Skutočnosť, že toto rozhodnutie dozrievало takmer poldruha roka, naznačuje, že pred definitívnym krokom zvädzal veľký duševný zápas. Keď neskôr na tieto roky spomínal pred priateľmi a spolupracovníkmi, hovoril o postupnom procese alebo o „vnútornom osvietení“. ... začal „proces odpútavania sa od mojich predchádzajúcich plánov“.

Prozreteľnosť

Učítelia vo Wadowiciach a Krakove mu hovorili, že svojím životom mieri k oltáru. Karol sa tejto predstave vzpieral. Teraz začínala získavať jasné obrisy myšlienka, ktorá ňuho postupne nadobudne formu hlbokého presvedčenia, že na zdanlivo chaotických cestách prozreteľnosti niet náhody. Sirota pred dosiahnutím plnoletosti; jeho intelektuálne nadanie a ustavičná potreba modlitby; útrapy, ktoré podstúpil za okupácie; vášnivý záujem o divadlo a takisto ľudia, ktorý mali naňho najhlbší vplyv – to všetko neboli náhody, ale majáky, ktoré ho navádzali na cestu

³⁶ str. 67

³⁷ 18. február 1941; našiel ho doma mŕtveho, keď sa vrátil z práce v kameňolome

³⁸ Katolicizmus nepokladá kňazstvo za kariéru, ale za povolanie, vyvolenie alebo pozvanie od samotného Boha „byť ako Ježiš Kristus“. Kňazské povolanie je teda zložitá dielo Ducha Svätého, ktorého vnútorné hybné sily nemožno zredukovať na psychologické kategórie.

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

kňazstva. Nešlo ani tak o voľbu. Počas jari a leta 1942 v ňom rástlo presvedčenie, že nie on si zvolil, ale bol povolaný. Neostávalo mu iné, len podriaďiť sa.³⁹

„NEZLOMNÉ KNIEŽA“

Adam Stefan Sapieha – Kniežaťu arcibiskupovi, ako ho všetci volali, sa za vlády Pia XI. nevedlo najlepšie. Tieto dve silné osobnosti sa dostali do konfliktu, keď bol budúci pápež tesne po 1. svetovej vojne pápežským nunciom v Poľsku. ... stal sa „nekorunovaným kráľom Poľska“, alebo slovami Jána Pavla II. – „nezlomným kniežaťom“, ktorý bol „skutočným *pater patriae*“ pre národ stojaci pred vyhladením.⁴⁰

Počas celej vojny predstavoval vekom čoraz silnejší Adam Stefan Sapieha neochvejný základ katolíckeho odboja proti nacistickej okupácii. Podľa starej poľskej obyčaje prímás poľský zastáva úrad *Interrex* v období medzi smrťou poľského kráľa a zvolením jeho nástupcu. Arcibiskup Sapieha bol de facto *Interrexom* Poľska vyše päť rokov – ústredným bodom legitímnej autority v národe, ktorý ovládli zločinci. Túto úlohu prijal bez najmenšieho zaváhania.⁴¹

DRUHÁ PORÁŽKA: KOMUNISTICKÁ OKUPÁCIA POĽSKA

Krátko po tom, čo Nemci vyhodili do vzduchu Dębnický most⁴², sa študenti presťahovali do pôvodnej budovy seminára neďaleko Wawelského zámku, ktorú okupovali jednotky SS. Budova bola v katastrofálnom stave. Okná vybité, škridly rozbité, ústredné kúrenie pokazené a väzni, ktorých tam zanechalo SS, v miestnostiach založili oheň, aby nezamrzli. V najhoršom stave boli záchody, kde bolo treba rozsekať a vyhodiť kopy zmrznutých výkalov. Na túto odpornú úlohu sa podujal Karol Wojtyła a Mieczysław Maliński; vynášať škridly na strechu bolo potom priam úľavou.⁴³

AD ALTARE DEI

Karol určitý čas zápasil s otázkou, či má vstúpiť do kláštora bosých karmelitánov s Czernej... arcibiskup: „Najprv musíš dokončiť to, čo si začal.“ A bolo rozhodnuté.

Vzor kňaza, ktorý žije ako *alter Christus*, druhý Kristus, pretože sa celý dáva ľuďom. Bol to ideál, ktorý im ustavične vštepovali v krakovskom seminári pri spoločnom odriekaní „litánií

³⁹ str. 68-69

⁴⁰ *Nezlomné knieža* je názov hry Juliusza Słowackého, adaptácie hry Pedra Calderóna de la Barcu zo 17. storočia, ktorá je príbehom mučeníckej smrti kniežaťa Ferdinanda Portugalského; ten zomrel, pretože odmietol vydať kresťanské mesto moslimom výmenou za svoj život.

⁴¹ str. 72-73

⁴² január 1949

⁴³ str. 75

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

nášho Pána Ježiša Krista, kňaza a obete“, hlavnej témy seminárnej zbožnosti, ktorá sa opierala o novozákonný *List Hebrejom*.⁴⁴

KŇAZ

Kňaz – ako skrytá hybná sila. Napriek zdaniu je práve toto hlavnou povinnosťou kňaza. Skryté sily zvyčajne plodia veľké činy...⁴⁵

UČIŤ SA RÍMU

V dizertácii Wojtyła zdôrazňoval osobný charakter stretnutia človeka s Bohom, v ktorom veriaci prekračuje hranice svojej existencie tak, že sa stáva ešte viac sám sebou.

Boha poznávame vzájomným sebadarovaním. Tak ako dvaja zamilovaní žijú jeden v druhom a pritom ne strácajú svoju jedinečnú identitu, tak aj Boh žije v nás a my prebývame „v Bohu“ a ne stráca sa pri tom zásadný rozdiel medzi Stvoriteľom a jeho stvorením.

Rozum môže vedieť, že Boh existuje, ale nemôže postihnúť všetky atribúty biblického Boha. Viera znamená osobné stretnutie s Bohom. Viera nám neumožňuje rozumovo „pochopiť“, kto je Boh.

Nie emocionálne „vzopätie“, ale skôr mystické spojenie je skúsenosťou spojenia s Bohom, skúsenosťou „spolubytia“, ktoré presahuje hranice našej existencie.

Mysticismus, vnútorný dialóg s osobným, a predsa nevysloviteľným Bohom nie je niečo, čo sa týka údela človeka len okrajovo. Naopak, pre poznanie človeka je podstatný a napätie, ktoré vzniká pri stretnutí človeka s nekonečnom, je kľúčom k dráme ľudského života. ... Bez Boha nie je možné pochopiť človeka, a ak niekto oddeľuje Boha od človeka, oddeľuje nás od toho, čo je v nás najhlbšie a najľudskejšie.⁴⁶

⁴⁴ str. 77

⁴⁵ str. 80

⁴⁶ str. 84-85

3.

„Volajte ma Wujek“

Kňaz

Pri spovedi sa kňaz stretáva s ľuďmi v celej hĺbke ich ľudskosti a ešte hlbšie preniká do kresťanskej drámy ich jedinečného života. Ak kňaz toto nerobí, stáva sa iba úradníkom alebo byrokratom.⁴⁷

UNIVERZITNÝ KAPLÁN

„Pohlavná túžba je Božím darom. Človek môže ponúknuť túto túžbu Bohu iba prostredníctvom sľubu čistoty. Môže je ponúknuť druhému človeku s vedomím, že ju ponúka *osobe*. Nedeje sa to náhodou. Ten druhý je tiež človek, ktorému nemožno ublížiť, ktorého treba milovať. Iba človek môže milovať človeka. Milovať znamená želať druhému všetko dobré, obetovať sa pre dobro druhého. Keď dávame seba samého pre dobro druhého a vďaka tomu sa narodí nový človek, toto sebadarovanie musí vzísť z lásky. Tu nesmieme oddeľovať lásku od túžby. Ak rešpektujeme túžbu v láske, neznesvätíme lásku...“⁴⁸

STÁLA OTVORENOSŤ

Podľa Wojtyły cieľom spovede nebola len psychická úľava, zbavenie sa napätia a pocitov viny, aj keď je to vítaný vedľajší účinok, ale posvätenie celého života, ktorý nemožno rozdeliť do jedného priečinka s nápisom „náboženstvo“ a druhého s nápisom „ostatné“. Posvätenie prostredníctvom pravidelnej spovede a dlhodobého skúmania vlastného života vo všetkých jeho oblastiach navyše človeku objasňuje jeho poslanie. Kajúcnik zisťuje, čím je a čo by mal robiť. Cieľom života nie je kariéra. Samotný život je *povolaním* a úlohou spovedníka je pomôcť spovedajúcemu sa zistiť, k čomu konkrétne ho Boh povolal. Ako raz povedala Danuta Rybicka, či už človek žije v kláštore, v manželstve alebo sám, „musí žiť pre niečo konkrétne“.⁴⁹

⁴⁷ str. 90

⁴⁸ str. 95

⁴⁹ str. 103

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

BOHATSTVO PRIATELSTVA

Láska neznamená, že sa jeden človek „naplní“ druhým človekom. Láska znamená *darovať* sa druhému pre jeho dobro a prijímať druhého ako dar.⁵⁰

DRAMATIK A BÁSNIK

Brat nášho Boha

Vo svojej najhlbšej rovine je hra *Brat nášho Boha* zápasom o zmysel slobody a v širšom význame o zmysel ľudskej existencie. Adam, ktorý vyjadruje názor autora, nepopiera ani nespravodlivosť spoločnosti, ani oprávnenosť hnevu, ktorý je výsledkom nespravodlivosti spoločnosti. A predsa prichádza k záveru, že spoločenská premena hodná človeka sa môže odohrať iba prostredníctvom kríža, ktorý „mení pád človeka na kríž a otroctvo na slobodu“.

Brat Albert ponúka možnosť: pomáhať chudobným pri premene kultúry, ktorá časom vedie k politickej premene.⁵¹

Pred klenotníctvom

Krzysztof a Monika sa zaľúbia a spoločne nesú bremeno minulosti svojich rodín. A práve oni predstavujú nádej, že z nahromadeného zla sa oslobodia nielen oni, ale aj ich rodičia.

Manželstvo nie je výsledok náhodného stretu emocionálnych stavov dvoch ľudí. Manželstvo je realitou dvoch ľudí, ktorých zmenilo ich stretnutie a vzájomné sebadarovanie sa. Táto premena zostáva aj vtedy, keď sa city, ktoré boli súčasťou vzťahu na začiatku, stratia.

Wojtyła tvrdí, že manželstvo je ľudská skúsenosť, vďaka ktorej ľudia začínajú chápať Boha. Ešte sme ďaleko od II. vatikánskeho koncilu, ktorý manželstvo medziiným chápe ako „liek“ proti telesnej žiadostivosti. Sebadarujúca láska a život dávajúce manželstvo sú pre Wojtylu obrazom vnútorného života trojjediného Boha a jeho vzťahu k svetu skrze Vtelenie svojho Syna.⁵²

Ľudská dráma je vlastne súčasťou božej drámy, hry, ktorej autorom i protagonistom je sám Boh, Stvoriteľ a Spasiteľ.

⁵⁰ str. 105

⁵¹ str. 110

⁵² str. 111-112

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Poézia

... filozofický jazyk obmedzuje, literatúra je pružnejším nástrojom pri skúmaní hĺbok ľudskej existencie.

Nevplývam na osudy glóbu, nezačínam vojny.
 Či idem s tebou a či proti tebe – neviem.
 Nehreším.
 Trápi ma práve to, že nie ja mám vplyv, že ja nehreším,
 len robím malé skutky, zväram časti ničivosti,
 nechápem celok, ani čo sa deje s rodom človečím.

Či vám to stačí?

Proti pokušeniu vidieť život ako drsný terén, kde je cudnosť luxusom, Wojtyła stavia dramatické napätie, ktoré nachádza v živote každého človeka. Nekarhá, ale naznačuje, že veľké rozhodnutie, pred ktoré je postavený človek v súčasnom svete, je voľbou medzi „svätosťou a stratou ľudskosti“. Poznanie tejto voľby je fascinujúce i desivé zároveň, pretože tu máme dočinenia s posvätnom. Tomuto stretnutiu sa podľa Wojtyłu nedá vyhnúť, ak chceme žiť skutočným, zrelým a dôstojným životom.⁵³

PRESVEDČENÝ ASKÉTA

... „intuitívny“ znalec ľudských duší. Táto vlastnosť mohla z neho urobiť veľmi nebezpečného človeka – manipulátora alebo demagóga.

Wyszyński – keď sa vrátil do Varšavy – začal uvádzať do života „veľkú novú“, deväťročný program pastoračnej obnovy, ktorý pripravoval počas internácie na oslavy milénia poľského kresťanstva v roku 1966.⁵⁴

⁵³ str. 113-114

⁵⁴ str. 115

4.

Vidieť skutočnosť, aká je

Filozof

HLADANIE PRAVDY

Aristoteles a Tomáš Akvinský postavili svoju filozofiu na základoch kozmológie. Ale ak človek začne so všeobecnou teóriou vesmíru a prejde k teórii človeka, nezostane mu veľa priestoru pre ľudskú slobodu; moderná veda vyvrátila nesmierne veľa predstáv starovekých a stredovekých filozofov o svete.

Mnohí myslitelia došli k záveru, že morálka je prinajlepšom vecou pragmatickej kalkulácie. Wojtyła s tým nesúhlasil. Nazdával sa, že filozofia dokáže preniknúť do reality tak hlboko, že nám môže naznačiť, ako by sme mali konať.

Max Scheler – bohém a čierna ovca nemeckého akademického sveta. Jedným bol podozrivý pre svoj polovičný židovský pôvod, iným pre konverziu na katolicizmus a neskoršie zavrnutie Cirkvi. ... Dietrich von Hildebrand a Edith Steinová boli ďalšími členmi hnutia, ktoré bolo napojené na poľskú filozofickú scénu. ... Majákom pre všetkých týchto mysliteľov bol Edmund Hesserl, zakladateľ nového filozofického smeru – fenomenológia.

Fenomenológia je snaha „vrátiť sa k filozofii každodenných vecí, ku konkrétnosti, k základným životným skúsenostiam“.⁵⁵

Schelerov personalizmus zachránil morálnu filozofiu pred suchými abstrakciami kantovej etiky a vrátil ľudskému životu pátos, vytrženie a tým vlastne *étos*, ktorý Wojtyła najviac priťahoval. ... Wojtyła oceňoval na Schelerovi hádam najväčšmi to, že sa usiloval položiť základy morálky nie formálnym, abstraktným systémom ako Kant, ale analýzou podstaty morálnej voľby.

K najvýznamnejším pojmom vo Wojtyłovej habilitačnej práci a neskorších filozofických prácach patrili pojmy zmierenie, syntéza a spojenie, ktoré mu umožňovali spojiť tomizmus *a* fenomenológiu, lásku *a* zodpovednosť, slobodu *a* sebazaprenie, neskôr demokraciu *a* verejnú morálku, trh *a* solidaritu. Tento syntetický prístup poukazuje aj na Wojtylov neutíchajúci pastoračný záujem a na jeho chápanie kňazskej služby ako „stretnutia s človekom“. Wojtyłova otvorenosť pri stretnutí s druhými bola spôsobom, ako „nazrieť“ do ich filozofie, hoci nemali

⁵⁵ str. 120-121

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

nijaké filozofické vzdelanie. Iní filozofi si pamätali texty. Karol Wojtyła si vždy pamätal ľudí.⁵⁶

LUBLINSKÝ PROJEKT

Každý, kto zažil ukrutnosti okupácie a nástup komunistickej moci, si musel položiť otázku: „Čo je človek?“ Prečo sa niektorí ľudia správali ako beštie a iní ako hrdinovia? Ako si vysvetliť, že kým niektorí ohýbali chrbát a zrádzali aj svojich priateľov, iní sa vedeli obetovať a položiť život za ľudí, ktorých sotva poznali? Filozofi KUL sa zhodli na tom, že tieto otázky sa dajú riešiť iba pomocou *filozofickej antropológie*, ktorá sa zaoberá podstatou, životnými podmienkami a osudom človeka.

Komunizmus nebol len surovým materializmom a krikl'avou karikatúrou humanizmu; totalitná politika komunizmu zbavovala ľudí voľby, zodpovednosti a tým aj ľudskosti.

Filozofi KUL sa rozhodli zviest' veľkú politicko – filozofickú bitku s marxizmom na jeho vlastnom území – bitku o problém skutočného oslobodenia človeka.

... ak naše myslenie a rozhodovanie stráca kontakt s realitou, sveta sa zmocní hrubá sila a pravda už nevyjadruje realitu, ale stáva sa nástrojom moci. Tento realistický imperatív najjasnejšie vyjadruje starý poľský vtip komunistickej éry: „Predseda strany sa pýta: ‚Koľko je dva plus dva?‘ ‚A koľko chcete, aby bolo?‘ odvetí poľský robotník.“ ... „Ak chce byť Poľsko Poľskom, dva plus dva musí byť vždy štyri.“⁵⁷ Človek môže byť slobodný iba vtedy, keď žije v pravde, a meradlom pravdy je vždy realita.

... k pravde o realite prostredníctvom analýzy ľudskej skúsenosti ...

Čo je poslaním človeka? Ako vytvárame dejiny? Treba spásu dejín chápať v materiálnom a politickom zmysle, alebo majú dejiny čisto transcendentálny rozmer?⁵⁸

... idey nie sú hračky intelektuálov. Idey mali svoje následky – dobré alebo zlé. Hrôzy 20.storočia boli dôkazom, že všetky tie hromady mŕtvol a potoky krvi majú príčinu v mylnom chápaní človeka, ľudskej spoločnosti a ľudského osudu. Ak by sa im podarilo poopraviť toto chápanie človeka, a to spôsobom, ktorý je moderný a založený na veľkej západnej filozofickej tradícii, budúcnosť by mohla vyzerat' inak.

Spočiatku chápali svoj projekt ako reakciu na konkrétnu situáciu v Poľsku. To, aký má projekt široký záber a ako dokáže osvetliť ľudský údel v každej situácii, zistili až vtedy, keď profesor Karol Wojtyła predstrel najodvážnejšiu časť lublinského projektu verejnosti, ktorej počet ďaleko presahoval čitateľskú obec poľských filozofických časopisov.

Zodpovedné sebadarovanie je cestou k ľudskému naplneniu.⁵⁹

⁵⁶ str. 123-124

⁵⁷ realistický predpoklad filozofov KUL neskôr vyjadril – text na predvolebnom plagáte Solidarity

⁵⁸ str. 126-127

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

ZODPOVEDNÁ LÁSKA

Vhodne interpretovaná cirkevná etika sexuálneho života obsahuje základné pravdy, ktoré prispievajú k šťastiu človeka, ak ich dodržiava. Takisto prišiel na to, že úlohou duchovného radcu „nie je len prikazovať a zakazovať, ale aj objasňovať a vysvetľovať“ etiku manželskej čistoty a pohlavnej lásky... Dôležité boli zásady sexuálneho správania. V modernej kultúrnej klíme však ľudia tieto zásady neprijmú, pokiaľ ich nepochopia ako výraz základných morálnych právd a cestu k dobru. ... najlepšia cesta k sexuálnej morálke je cesta „lásky a zodpovednosti“. Láska je výrazom osobnej zodpovednosti: zodpovednosti za druhého človeka a zodpovednosti voči Bohu. ... Ako sa môžu muži a ženy stať zodpovednými milencami tak, aby ich pohlavná láska stelesňovala a symbolizovala pravú slobodu?

Wojtyła tvrdil, že morálny imperatív, podľa ktorého nesmieme „používať“ druhých, je etickým základom slobody, pretože nám umožňuje pôsobiť na druhých bez toho, aby sme ich degradovali na objekty a manipulovali nimi. ... jeden druhého „nepoužívame“ len vtedy, keď sa stretieme ako dve slobodné bytosti, ktoré sa usilujú o spoločné dobro. Ja môžem povedať, že vás „nepoužívam“ (alebo vy mňa), keď sa moja sloboda stretne s vašou slobodou pri hľadaní niečoho, čo je naozaj dobré a čo obaja pokladáme za dobré. ... Láska je opakom používania.

Zásada „nepoužívať, ale milovať“ mala veľké dôsledky na morálku sexuálneho života. Ak niekto chápe sexualitu iba ako jednu z biologických funkcií alebo ako výraz svojej osobnej autonómie (slobodu chápe ako svoj majetok), nech sú jeho znalosti biológie akékoľvek, uniká mu zásadný *morálny* fakt: sexualita odhaľuje, že závisíme od druhých. Nemôžem dosiahnuť svoj cieľ sám, nemôžem sa odrezat' od druhých a zredukovať ich na nástroje rozkoše. Ak chcem dosiahnuť svoj cieľ, musím sa „ako slobodná bytosť stretnúť s druhou slobodnou bytosťou a byť od nej závislý“.

Morálka sexuálneho života mení sex z niečoho, čo sa iba deje, na niečo, čo vyjadruje ľudskú dôstojnosť. Sex, ktorý sa iba deje, je odľudštený sex. Sex, ktorý je výrazom dvoch ľudí, dvoch slobôd hľadajúcich osobné a zároveň spoločné dobro, je ľudský a poľudšťujúci.⁶⁰

Rozlíšenie medzi „ľudským aktom“ a „aktom človeka“. „Akt človeka“ je iba inštinkt. Sexualita ako „akt človeka“ neprekračuje úroveň živočíšnej sexuality, ktorá je takisto inštinktívna a neosobná. „Ľudský akt“ na druhej strane zahŕňa aj rozum, ktorý dáva tomuto aktu mravné zafarbenie. – vyjadruje môj slobodný názor na niečo, čo je dobré. Láska je teda „ľudský akt“ par excellence a nesmie sa redukovať na jednoduchú emóciu príťažlivosti. Príťažlivosť zbavená rozumu redukuje druhého človeka na objekt túžby.

Druhý *človek*, nie iba druhé *telo*, je skutočným objektom pohlavného aktu, ktorý je skutočným ľudským aktom. A cieľom sexuálneho vyjadrenia je prehĺbenie vzťahu, ku ktorému prispieva vzájomná rozkoš. Ak sa v láske slobodne oddávam druhému, stávam sa sebou samým, pretože sa ponúkam ako dar. „Zákon daru“ – základná morálna štruktúra ľudského života.

⁵⁹ str. 128-130

⁶⁰ str. 134

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Láska je normou manželstva – láska, v ktorej získavajú morálnu hodnotu obe „úlohy“⁶¹ manželstva.

Láska a zodpovednosť bola opakom manicheizmu a náznakom personalistickej, humanistickej reakcie na prebiehajúcu sexuálnu revolúciu.

... život a jeho základný zákon, to znamená sebadarovanie.

Manželská čistota nie je len záplava zákazov. – znamená „integritu lásky“, cnosť, ktorá nám umožňuje milovať druhého ako *človeka*. ... môžeme darovať seba samého druhému.

... láska a zákon daru – človek sa môže vyvíjať ako ľudská bytosť len vtedy, keď daruje sám seba a tým paradoxne sám seba nachádza.⁶²

5.

Nové Turíce

II. vatikánsky koncil a kríza humanizmus

Spása ľudstva spočíva v tom, že pomáhame človeku dosiahnuť jeho veľkosť.⁶³

... zdôrazňoval „obrovskú dôveru Boha v možnosti človeka“, dôveru, ktorej výrečným svedectvom bola inkarnácia Božieho Syna.

Modlitba je reakciou na tajomstvo sveta.

Milosť je „radosť z existencie“, „Cirkev nie je Kristovou organizáciou, ale Kristovým organizmom“.⁶⁴

RISKANTNÝ PLÁN

V dejinách Katolíckej cirkvi bolo len dvadsaťjeden všeobecných alebo „ekumenických“ koncilov. Tieto zhromaždenia biskupov z celého sveta sa konali v Malej Ázii, severnom Taliansku, Francúzku, Nemecku a Ríme, pričom najkratší trval niekoľko mesiacov a najdlhší osemnásť rokov. Ekumenické koncily definovali dogmy, formulovali vyznanie viery, odsudzovali kacírstvo, predpisovali smernice pre posvätné obrady, zosadzovali cisárov, zápasili

⁶¹ plodenie detí, spojenie manželov

⁶² str. 135-136

⁶³ povedal otec Wojtyła na konferencii katolíckych lekárov v roku 1957

⁶⁴ str. 140.143

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

s rozkolmi a navrhovali postup na znovzjednotenie kresťanov. Kdekoľvek sa konali, čímkoľvek sa zaoberali a akokoľvek dlho trvali, každý jeden sa vyznačoval konfliktmi a skončil sa ďalšou kontroverziou.

Pápež Ján XXIII. 25. januára 1959 ohlásil svoj zámer zvolať koncil – ohromil tým Cirkev i celý svet. ... Chcel, aby bol jeho koncil skôr pastoračný a evanjelizačný ako právny a dogmatický. Predstavoval si otvorený rozhovor, v ktorom biskupi z celého sveta znovu prežijú skúsenosť Kristových apoštolov sviatku Ducha Svätého.⁶⁵

REALIZÁCIA

Veľa podstatného sa v rámci koncilu odohralo aj v iných priestoroch⁶⁶ pri neoficiálnych kontaktoch – napríklad v dvoch esspresách, ktoré postavili priamo v Bazilike sv. Petra a ktoré okamžite dostali názov Bar u Jonáša a Bar Micva.

Cirkev je „Božím ľudom“, spoločenstvom ustanoveným „nadprirodzenou transcenciou“, ktorá jej dala jedinečné postavenie a poslanie vo svete: naučiť svet, že jeho skutočným osudom je zavŕšenie dejín, kedy bude Boh celý vo všetkom.⁶⁷

Náboženská sloboda úzko súvisí s tým, ako Cirkev chápe človeka a ľudský údel.

Náboženstvo nie je odcudzením, ale zavŕšením.

Nestačí jednoducho povedať: „Som slobodný.“ Hneď za tým „treba povedať... „Som zodpovedný.“ Zodpovednosť je nevyhnutným zavŕšením a naplnením slobody.

Súčasťou ľudskej dôstojnosti je „mravná povinnosť hľadať pravdu, zvlášť čo sa týka náboženstva“. Súčasťou poznania pravdy je povinnosť žiť v súlade s pravdou. Povinnosť hľadať pravdu môže človek splniť len vtedy, keď „má psychologickú slobodu a nie je vystavený vonkajšiemu donucovaniu“, pretože človek sa musí slobodne rozhodnúť, že sa bude pridŕžať pravdy, ktorú odhalil.

Úkon viery je totiž samotnou svojou podstatou slobodný. Lebo človek, Kristom Spasiteľom vykúpený a skrze Ježiša Krista povolaný za adoptívne dieťa Božie, nemôže prílnúť k Bohu, ktorý sa zjavuje, ak ho neprítiahne Otec, aby prejavil Bohu rozumnú a slobodnú poslušnosť viery.⁶⁸

⁶⁵ str. 145

⁶⁶ nielen v koncilovej aule (sieni)

⁶⁷ str. 152-153

⁶⁸ str. 155-156

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

CIRKEV A SÚČASNÝ SVET

Schéma XIII – Dokument by si mal vziať príklad z dobrých učiteľov, tvrdil Wojtyła, a prijať „heuristickú metódu (ktorá umožňuje), aby žiak dospel k pravde takmer sám“. Cirkev by mala dať modernej dobe návrh, ktorého sila by nespočívala v „moralizovaní alebo napomínaní“, ale „v argumentoch“.

Diskusia o *Gaudium et spes* sa začala v stredu 22. septembra 1965. V utorok 28. septembra arcibiskup Karol Wojtyła predniesol reč, ktorá sa neskôr hodnotila ako jeho najpamätnejšie vystúpenie na II. vatikánskom koncile. Nová pastorálna konštitúcia, povedal, je „skôr meditáciou“ než vieroučným vyhlásením.

Rozprávať príbeh sveta ako kresťanský príbeh je tou najväčšou službou, ktorú môže Cirkev preukázať svetu.

Ateista je celkom sám. Odlúčenosť od Boha vedie k hlbokoj osamotenosti, doslova k opustenosti, ktorá núti človeka „hľadať akúsi kvázinesmrteľnosť v kolektívnom živote“. Cirkev by v dialógu s ateizmom nemala začínať argumentmi alebo dôkazmi o existencii Boha, ale rozhovorom o „vnútornej slobode“ človeka. V takomto rozhovore by Cirkev mohla ukázať ateistovi cestu vedúcu z osamelosti a odcudzenia, ktoré sa dostavuje, keď človek odmietne Boha v mene prekonania odcudzenia.⁶⁹

OD PETRA K STANISŁAWOVI

Pre Karola Wojtyłu bola účasť na II. vatikánskom koncile otázkou zodpovednosti pred verejnosťou, nie otázkou osobného privilégia.

Wojtyła radšej hovoril o kresťanskom humanizme a pripomenul: „Svet je predovšetkým v rukách (laikov), ktorí môžu vnieť do všetkých oblastí života to, čo stelesňuje Syn Boží: pravdu a lásku.“ „Úlohou laikov v Cirkvi,“ pokračoval, „je dovŕšiť dielo Kristovo vo svete a s pomocou sveta.“ Touto činnosťou laickí kresťania „znovu získavajú svet vo všetkých jeho aspektoch a prejavoch pre nebeského Otca. Na ceste k tomuto cieľu však leží ešte jeden veľký cieľ: získavanie samotného človeka v jeho ľudskosti pre nebeského Otca...“

Podstatná nie je otázka „Kto má vládnuť?“, ale otázka „Ako dokáže kolégium biskupov realizovať jednotu Cirkvi uprostred nejednotnosti?“

Teológia sa začína Božím zjavením a vždy slúži Zjaveniu.⁷⁰

Autorita je v Cirkvi vecou služby. Nie je vecou osobného privilégia alebo moci. ... kolegialita, ak budú stavať pápeža proti biskupom, k riešeniu problému nikdy nedospejú. Cirkev je vždy záležitosťou pápeža a biskupov. To, čo západní politológovia nazývajú „rozdelením moci“, nebolo cirkevným modelom vlády.

⁶⁹ str. 158-159

⁷⁰ str. 160-161

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

POSILŇOVANIE ZÁKLADOV

Ľudské hľadanie zmyslu života smeruje k dobru, osoba, ktorá hľadá dobro, mieri k niečomu, čo je *objektívne* dobré. Vnútoraná dynamika našej slobody nás tak núti brať vážne otázku, čo je vlastne *dobré* – a teda aj *pravdivé*.⁷¹

OSOBA A ČIN: ZÁKLADY SOLIDARITY

Dielom *Osoba a čin*, pokusom vytvoriť ucelenú filozofiu ľudskej osoby, kde partnermi dialógu sú jeho čitatelia – je pozvaním na rozhovor. Takto sa dívam na ľudský údel ja, hovorí Wojtyła. Zodpovedá môj pohľad vašej skúsenosti?

Hoci je pravdou, že niektoré veci sa mi jednoducho „stávajú“, mám aj iné skúsenosti, na základe ktorých viem, že robím rozhodnutie a v súlade s ním konám. ... Niektoré veci sa mi jednoducho „nestávajú“. Som nielen objekt, ale aj *subjekt* činov. Viem vyvolať dianie, pretože sa viem rozhodnúť a potom slobodne konať. Preto som *niekto*, nie iba niečo.

Podstatou našej osobnosti, tvrdí, je naša sloboda, ktorú spoznáваме prostredníctvom „ľudských činov“.

Vďaka svojej slobode znižujem priepasť medzi osobou, ktorou som, a osobou, ktorou by som mal byť.

Nie sebaapresadzovanie, ale sebaovládanie je ukazovateľom skutočnej ľudskej slobody. A sebaovládanie dosiahnem nie potláčaním toho, čo je vo mne prirodzené, ale uvážlivým a slobodným nasmerovaním týchto inštinktov mysle a tela na činy, ktoré vo mne prehlbujú ľudskosť, pretože sú v súlade s realitou. Empirici sa usilujú nájsť „podstatu“ človeka v tele a jeho funkciách. Kantovskí idealisti ju hľadajú v duši, v štruktúrach vedomia. Wojtyła sa sporu medzi empirikmi a idealistami vyhýba, keď ukazuje, že podstatou ľudskej osoby a našej ľudskosti je mravný čin. Lebo len v mravnom čine sa myseľ, duch a telo zjednocujú ako v *osobe*.

Radikálny individualizmus je nevhodný, lebo ľudskosť môžeme dosiahnuť len v interakcii s druhými. Kolektivismus zbavuje osobu slobody a tým aj jej osobnosti. Podľa Wojtyły je najlepším riešením syntéza – individuálne a spoločné dobro.

Teória „účasti“: „**Konformizmus**“ je neautentický, pretože človeka zbavuje slobody. „Druhí“ ho natoľko pohltia, až sa v nich načisto stráca. **Postoj „nezasahovania“** je takisto neautentický, pretože je solipsizmom. Stránenie sa „druhých“ napokon prerastie do presadzovania vlastného ja. „**Opozičný postoj** (alebo „odpor“) môže byť autentickým postojom k životu v spoločnosti, ak je prejavom odporu proti nespravodlivému právnemu poriadku s cieľom oslobodiť druhých.

⁷¹ str. 162-163

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

„**Solidarita**“ – základný autentický postoj voči spoločnosti, v ktorom sa individuálna sloboda prejavuje v službe pre spoločné dobro a spoločnosť podporuje jednotlivcov.⁷²

KRÍZA A RIEŠENIE

Zákon daru je súčasťou ľudského údely. To, čo neskôr nazve „prahom nádeje“, nie je ani tak pre nami ako nad nami, v dramatickom zápase, v ktorom osoba, ktorou som, ustupuje osobe, ktorou by som mal byť. Tento boj môže človek vyhrať iba vtedy, keď sa dáva.

Obraz ľudského života, ako niečoho *dramatického* až v samotnej svojej „štruktúre“. Človek nie je náhodný produkt biochémie alebo histórie, vydaný napospas vesmíru. Človek je schopný mravných činov, môže byť nielen objektom (alebo obeťou) drámy života, ale aj jej protagonistom. Tento apel bol určený ľuďom, ktorí boli utláčaní totalitnou mocou, alebo ľuďom, čo mali pocit bezmocnosti, ktorý pramenil v nihilizme.

Wojtyła podrobil tvrdej kritike utilitarizmus, ktorý sa šírila v súčasnej kultúre (pokušenie merať druhých podľa toho, nakoľko sú mi finančne, spoločensky, politicky alebo sexuálne prospešní), a postavil proti nemu morálny fakt, že naša ľudskosť je vytvorená z nášho vzťahu k pravde, dobru a kráse. ... Pravda nás oslobodzuje a umožňuje nám dosiahnuť cieľ slobody, ktorým je šťastie.

Boh Najsvätejšej Trojice, troch sebadarujúcich „osôb“, ktoré sebadarovaním nestrácajú nič zo svojej jedinečnosti, je najlepším potvrdením zákona daru a pravdy, že sloboda spočíva v sebadarovaní.

NÁVRAT DOMOV

7. decembra 1965, deň pred skončením II. vatikánskeho koncilu, bola slávnostne vyhlásená deklarácia *Dignitatis humanae* a konštitúcia *Gaudium et spes* – pre arcibiskupa Karola Wojtyłu chvíľa veľkej satisfakcie. V ten istý deň ekumenický patriarcha Athenagoras a pápež Pavol VI. Zrušili exkomunikáciu, ktorú voči sebe vzniesli v 11. storočí pápež a carihradský patriarcha, čo bol míľnik v ekumenizme medzi západným a východným kresťanstvom.⁷³

⁷² str. 165-166

⁷³ str. 167-168

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

6.

Následník sv. Stanislawa

Živý duch koncilu v Krakove

Tí, čo sa dnes pokladajú za pánov Poľska, majú svoje päťročnice. Krakovský arcibiskup nemá takéto schémy. Má len to, čo je „prsté a večné“. Pretože „veci večné, veci Božie, sú najprostejšie a najhlbšie“. Jediné, „čo musíme, je ukázať nadšenie a pripravenosť splniť večný program Boha a Krista...“

Vy, ľud takto ctihodného biskupského sídla, ste dedičia veľkej tradície. Táto tradícia je pravdou o našej minulosti. Na tejto tradícii môžete stavať budúcnosť, ktorá je hodna vašej dôstojnosti, dôstojnosti slobodných ľudí, ktorí dostali slobodu krstom a nemožno im ju odňať, pretože je slobodou Božích detí.⁷⁴

NEČAKANÉ NÁSLEDKY

Prečo Kliszko⁷⁵ a podľa otca Bardeckého aj celé politbyro poľskej komunistckej strany podporovali Wojtyłu? Ako sa v ňom mohli tak strašne myliť? ... Možno s tým súvisel aj Wojtyłov vek; Wojtyłov výslovný nezájem o politiku v takom zmysle, ako ju chápali politici...⁷⁶

Kliszko a jeho kolegovia sa nechali oklamať svojou vlastnou ideológiou a propagandou. Pojem „kultúrny odboj“ im nehovoril nič. Podľa ortodoxného marxizmu sú idey len „nadvstavbou“, efemérou, nie reálnym základom moci.

Duch Svätý – jedným myseľ zatemňuje a druhým osvecuje.

„MÔJ MILOVANÝ KRAKOV“

Wojtyła bol kňazom a biskupom v meste, v ktorom žili ľudia veľkej viery: Stanislaw, vzor pre svojich nástupcov v Krakove po episkopálnej línii; Piotr Skarga, kazateľ zo 16. storočia, ktorý hovoril o obrode národa prostredníctvom obnovy ducha; Dunajewski a Puzyna, vzbúrenci z roku 1863, ktorí sa stali biskupmi a kardinálmi. Krakov bol mestom brata Alberta a náboženských spoločností, ktoré založil, a domovom sestry Faustiny Kowalskej, mystičky

⁷⁴ prvý príhovor - kázeň Wojtyły ako arcibiskupa

⁷⁵ maršal sejmu, predseda bábkového poľského parlamentu, hlavný ideológ strany a strážca poľskej komunistckej ortodoxie

⁷⁶ str. 174-175

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Božieho milosrdenstva. Bol biskupským sídlom Adama Stefana Sapiehu, nezlomného kniežaťa, a diecézou otca Maximiliána Kolbeho, ktorý v Auschwitzu obetoval svoj život.

Karol Wojtyła, ktorý sa stal kardinálom už ako štyridsaťsedemročný, bol prvým krakovským biskupom v tisícročnej histórii Krakovskej diecézy, ktorý nepochádzal zo šľachtickej vrstvy.⁷⁷

PRIORITY

Seminár a teologická fakulta

Režim dopustil, aby fakultu v roku 1945 zatvorili. Zatvorenie fakulty bolo pokusom prepísať poľské dejiny a uspať poľskú kultúru. ... Wojtyła často kritizoval vládu, že sa dopúšťa kultúrneho vandalstva.⁷⁸

Starostlivosť o mládež

Franciszek Blachnicki – ústrednou postavou mládežníckeho hnutia „Svetlo a život“, z ktorého vzniklo ďalšie Blachnického hnutie „Oáza“... Ako krakovský arcibiskup vzal Wojtyła Blachnického prácu s mladými pod svoje ochranné krídla. Wojtyła obdivoval tohto muža, ktorý „do istej miery zachránil poľskú mládež“. ... súhlasil s jeho pohľadom na situáciu v Poľsku a s jeho pastoračnou stratégiou: viesť odpor prostredníctvom výchovy mladých ľudí, ktorí boli rozhodnutí „všetok svoj čas venovať kresťanstvu“.

Wojtyła chodieval cez leto do táborov Oázy, kde slúžil omše a rozprával sa s mladými ľuďmi.

16. augusta 1972 navštívil kardinál Wojtyła tábor Oázy na vrchu Błyszcz v pohorí Beskid Sądecki južne od Krakova, kde táborilo asi sedemsto ľudí. Plán bol taký, že kardinál a jeho sekretár vystúpia pod vedením sprievodcov z údolia až hore do tábora. Po ceste nahor si kardinál všimol, že sa zaťahuje obloha, a keď začul v diaľke hrom, žartom sprievodcom povedal: „Poznám troch bláznov: prvý som ja, druhý je môj sekretár a tretí na nás čaká tam hore na vrchole.“ ... mladí ľudia si pochvalovali, ako im hnutie Svetlo a život zmenilo život, a kardinál Wojtyła im poďakoval, že takto uvádzajú II. vatikánsky koncil v Poľsku do života.⁷⁹

Vizitácie farností

Farnosť nie je náhodným zoskupením katolíkov, ktorí náhodou žijú na určitom území, ale prostriedkom na dosiahnutie svätosti.⁸⁰

⁷⁷ str. 176-177

⁷⁸ str. 182-183

⁷⁹ str. 184-185

⁸⁰ str. 189

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

IMPLEMENTÁCIA II. VATIKÁNSKEHO KONCILU: SYNODA V KRAKOVE

Karol Wojtyła sa usiloval posilniť dialóg medzi koncilom a svojou arcidiecézou. Z tohto hľadiska začal s implementáciou II. vatikánskeho koncilu v Krakove dávno predtým, ako sa koncil oficiálne skončil. To by však nestačilo na splatenie „dlhu“, ktorý vždy cítil voči II. vatikánskemu koncilu. ... Kardinál Wojtyła chcel krakovskú Cirkev zmeniť na živé evanjelizačné a apoštolské hnutie.⁸¹

SPOR O HUMANAE VITAE

V spolitizovanej atmosfére, ktorá vládla v Cirkvi po skončení II. vatikánskeho koncilu, sa antikoncepcia stala kameňom sváru medzi teologickými „pokrokármi“ a „konzervatívami“ a zneužívala sa na debaty o povahe a rozsahu pápežskej učiteľskej autority. Keď k tejto výbušnej atmosfére v Cirkvi pridáme atmosféru kultúrneho prostredia na Západe v 60. rokoch, kde sa ako požiar šírila sexuálna revolúcia, je jasné, že pokojná a uvážlivá verejná diskusia o morálke manželského života bola takmer nemožná. Pavol VI., ktorý sa nazdával, že je jeho povinnosťou dať Cirkvi odpoveď na takúto naliehavú otázku, v roku 1968 vydal encykliku *Humanae vitae*, ktorá sa stala najkontroverznejšou encyklikou v dejinách a príčinou ďalšieho rozvratu v Cirkvi, najmä v severnej Amerike a západnej Európe.

Podľa svedectiev ľudí zasvätených do tohto zložitého sporu bola Pápežská komisia pápeža Pavla VI. rozdelená na väčšinu, ktorá chcela tradičný katolícky postoj o amorálnosti antikoncepcie zmeniť, na menšinu, ktorá tento tradičný katolícky postoj obhajovala.

Podľa učenia pápeža Pia XII. jediným mravne prípustným prostriedkom na reguláciu počatia je využívanie prirodzeného obdobia plodnosti, známeho ako metóda dočasnej zdržanlivosti.

Prvý koncept, ktorý pripravila Svätá stolica, označili niektorí členovia krakovskej komisie za „hlúpy konzervativizmus“, pretože v koncepte sa spomínali rozličné pápežské vyhlásenia k danej téme, ale zmienka Pia XII. o metóde dočasnej zdržanlivosti alebo „prirodzenom plánovanom rodičovstve“ sa tu nespomínala. Druhý koncept zastával názor „Správy väčšiny“ Pápežskej komisie, ktorá sa podľa krakovských teológov dopúšťala vážneho omylu v prístupe k morálnej teológii.

Správa krakovskej komisie načrtávala nový rámec pre postoj Cirkvi k otázke manželskej morálky a regulácie plodnosti – jasne formulovaný, filozoficky podložený kresťanský humanizmus, prijateľný pre veriacich i neveriacich.⁸²

Krakovskí teológovia tvrdili, že príroda vpísala do sexuálnej podstaty ľudského tela niečo, čo by sa malo nazvať morálnym jazykom alebo abecedou mravnosti. Tento morálny jazyk môže ľudská inteligencia poznať a ľudská vôľa rešpektovať. Morálne činy rešpektujú tento jazyk v celej jeho zložitosti, teda aj spájajúcu a rozmnožovaciu stránku ľudskej sexuality: pohlavný

⁸¹ str. 192-193

⁸² str. 195-196

GEORGE WEIGEL

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

akt ako výraz lásky a prostriedok šírenia daru života. ... Manželská čistota je vecou vzájomného sebadarovania...

Otvorenosť musí sprevádzať zodpovednosť. „Počet detí, ktoré sa majú narodiť, sa nesmie nechať na náhodu,“ ale musí sa rozhodnúť „v dialógu lásky medzi manželom a manželkou“. Regulácia plodnosti pri plnení „povinnosti“ založiť si rodinu sa preto musí uskutočňovať metódou, ktorá uznáva ľudskú dôstojnosť, „rovnocenné postavenie muža a ženy“ a spoluprácu partnerov.

... takáto manželská čistota si vyžaduje obeť, „veľký asketizmus a sebaovládanie“.⁸³

WUJEK ZOSTÁVA WUJEKOM

Jurek Ciesielski⁸⁴ – jeho viera „bola bežným meradlom jeho povinností“, ktoré „boli krokom k svätosti“. Prijal „všetko, čo mu bolo dané urobiť a zakúsiť“, ako „materiál“ pre svoje povolanie k svätosti. ... Keď Wojtyła na II. vatikánskom koncile hovoril o poslaní laikov v modernom svete, mal na mysli práve jeho, svojho priateľa Jureka Ciesielskeho.

Stať sa otcom znamená oslobodiť sa od „strašnej“ slobody egocentrizmu a znamená „nechať sa dobyť láskou“. ... treba „vstúpiť do žiari otcovstva“ – prekonať osamelosť láskou k druhému a tak prekročiť seba samého.⁸⁵

NA JAVISKU SVETA

„svätí sú najlepšimi katechétmi“, pretože účinné vyučovanie náboženstva, neznamená len sprostredkovanie myšlienok, ale najmä hrdinský príklad.⁸⁶

Irenej, svätý Augustín a svätý Tomáš Akvinský, Martin Heidegger a Paul Ricoeur, Henri de Lubac a Karl Rahner, Hans Küng a Walter Kasper, Exupéryho *Nočný let* a Miltonov *Stratený raj* – to všetko bolo súčasťou Wojtyłovej meditácie o sláve človeka vykúpeného Kristom.⁸⁷

Sloboda je „skúškou zrelosti“, darom a úlohou.

Wojtyła bol sklamaný americkou kultúrou, v ktorej sa sloboda rozplývala v plytkej svojvôli. Možno ho sklamalo aj to, čo vyzeralo ako určitý nezáujem americkej verejnosti o situáciu vo svete a ohrozovanie ľudskej „túžby po slobode“, ktoré sa ešte zvyšovalo agresívnou ateistickou ideológiou. Chápala Amerika a jej predstavitelia, že svet čelí „najväčšej konfrontácii v dejinách... poslednej konfrontácii medzi Cirkvou a anticirkvou, evanjeliom a

⁸³ str. 197

⁸⁴ zahynul pri plavbe na Níle – Wojtyłov priateľ, (*Środowisko*)

⁸⁵ str. 205-206

⁸⁶ str. 209

⁸⁷ str. 211 – exercície Rímskej kúrie a pápeža Pavla VI.

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

antievanjeliom?“ Wojtyła túto konfrontáciu, o ktorej tvrdil, že je „súčasťou plánov Božej Prozreteľnosti“, nikdy nezjednodušoval na konflikt medzi demokraciou a konzumizmom.

V samotných demokraciách sa vyskytovali prvky konfrontácie medzi skutočným a falošným humanizmom. Napriek tomu bol komunizmus mimoriadne hrozivým výrazom krízy svetovej civilizácie v druhej polovici 20. storočia. Kardinál Wojtyła to veľmi dobre cítil.

OCHRANCA

Poľskí komunisti – ich snaha udržať sa pri moci, ako bežali roky, čoraz väčšmi závisela od „policajtov než... od filozofov“.

Dá sa pochopiť, ak človek hľadá a nájde; dá sa pochopiť, ak človek zaprie; je však nepochopiteľné, ak človeku niekto prikáže: „Nesmieš veriť.“

Udalosti, ktoré by za iných okolností boli všedné – napríklad výstavba kostola v novej farnosti alebo veľká verejná procesia – sa postupne stávali symbolmi rastúceho kultúrneho odporu voči komunistickému monopolu na politickú moc, komunistickému vyvlastňovaniu poľských dejín a rozmáhajúcej sa komunistickej „likvidácie nezameniteľnej jedinečnosti každej ľudskej osoby“.⁸⁸

7.

Pápež z ďalekej krajiny

Zvolenie Jána Pavla II.

„Boh vám možno odpustí, čo ste urobili.“ – vyhlásil Ján Pavol I., keď sa ho Francúz Jean Villot opýtal, či zvolenie prijíma.

Kardinál Wojtyła išiel 2. októbra⁸⁹ do Varšavy, a tak sa minul s americkým kazateľom Billy Grahamom, ktorému dal povolenie kázať v kostole sv. Anny.

ak „slovo neobrátilo, obráti ho krv“...⁹⁰

⁸⁸ str. 213-214

⁸⁹ 1978

⁹⁰ str. 233-234

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

KTO TO JE?

Wojtyła⁹¹ si do Sixtínskej kaplnky priniesol marxistický časopis...⁹²

„WUJEK SA STAL PÁPEŽOM!“

André Frossard, francúzsky novinár – v súčasnosti ľudstvo prechádza „historickým obdobím, ktoré je ako rozbúrená rieka: ďaleko od pevných brehov morálky a racionality, prúd strháva všetky hodnoty a ideológie, a človek, ktorý sa chce zachrániť, má len jedinú možnosť... kráčať po vode.“ ...pápež z Galiley.⁹³

8.

„Nebojte sa!“

Pápež pre svet.

Dejiny spásy neprebiehajú súbežne s ľudskými dejinami. Dejiny spásy sú dejinami ľudstva ako ich hlbší a pravdivý rozmer. Cirkev sa vynorila v dejinách, aby o tejto pravde vydala svedectvo.

Kristus, Syn živého Boha, nám nerozprával iba o svojom Otcovi, ale povedal nám „najhlbšiu a konečnú pravdu o nás samých“. Ježiš Kristus je pravdou o ľudskom údele.

Aby mohol Peter vydať svedectvo pravdy o Bohu a ľudstve, odišiel do Ríma. „Galilejský rybár do Ríma možno ani nechcel ísť“. Bol však poslušný, prišiel do Ríma a zostal tam. ... Teraz prišiel do tohto mesta aj nový rímsky biskup, aby svoj život zasvätil pravde, podľa ktorej sú ľudské bytosti vykúpené Kristom väčšie, než si vedia predstaviť.

Po II. vatikánskom koncile – Cirkev – Cirkvou evanjeliového svedectva

„Tajomstvo kríža a vzkriesenia“ je jediná moc, ktorú Cirkev má a ktorú by mala mať; tú „absolútnu a predsa sladkú a jemnú moc Pána“, ktorá „je odpoveďou aj na tie najzávratnejšie hlbiny ľudskej osoby, aj na tie najvznešenejšie túžby jej rozumu, srdca a vôle“.

Kriste, daj, aby som sa stal a zostal služobníkom tvojej jedinečnej moci, služobníkom tvojej sladkej moci, služobníkom tvojej moci, ktorá sa nikdy nepominie.

⁹¹ počas augustového konkláve 1978

⁹² str. 237

⁹³ str. 243

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Nebojte sa privítať Krista a prijať jeho moc.⁹⁴

Veľkú striebornú berlu vzal do oboch rúk a zamával ňou pred jasajúcim davom.

ODHODLANÝ VIESTĚ

Ako strážca pravoverného učenia viery je pápež podľa katolíckej teológie aj mostom medzi historickým ľudstvom a pravdou o jeho pôvode, povahe a osude.

Pápež je strážcom *autoritatívnej* tradície učenia viery...⁹⁵

ZEMETRASENIE V KÚRII

... praktické uskutočňovanie priorít je oveľa efektívnejšia cesta než boj s byrokraciou.

AKTIVISTA

Jeho prvoradou a „neodkladnou povinnosťou“, ako povedal, je dokončiť implementáciu II. vatikánskeho koncilu, „najvýznamnejšej udalosti v takmer dvojtisícročnej histórii Cirkvi“. Pri tejto implementácii by si predstavitelia Cirkvi „mali znovu vziať do rúk ‚Magnu chartu‘ koncilu, vieroučnú konštitúciu *Lumen gentium*, aby sa s novým zápalom zamysleli na podstatou a úlohou Cirkvi, nad tým, ako má existovať a pôsobiť“.⁹⁶

... miesto v tejto veľkej dráme dejín, ktoré sa odohrávajú podľa Božieho scenára. Všetci, povedal pápež, sú súčasťou čohosi väčšieho, čo sa vymyká ľudskému rozumu.

Modlitba... [je] prvou úlohou a prvým zvestovaním pápeža, tak ako je prvou podmienkou jeho služby v Cirkvi a vo svete.

Keď stál pri relikviách sv. Kataríny Sienskej – napravovateľky pápežov – ženy, ktorá silou vôle doslova prinútila pápeža Gregora XI., aby sa v roku 1376 vrátil z Avignonu do Ríma – Ján Pavol II. nahlas rozmýšľal o tom, „ako hlboko je poslanie tejto ženy vpísané do tajomstva Cirkvi“.⁹⁷

Vianoce sú „sviatkom človeka“. „Každá ľudská bytosť... jedinečná a neopakovateľná“ má možnosť stať sa božím dieťaťom, pretože Boh, vstúpiať do ľudských dejín v betlehemských jasličkách, dal človeku neprekonateľnú dôstojnosť.

⁹⁴ str. 246-247

⁹⁵ str. 248-249

⁹⁶ str. 251-252

⁹⁷ str. 254-255

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Na druhý deň⁹⁸ sa na Námestie sv. Petra vrátili stovky Rimanov. Bol utorok, na programe nebola ani všeobecná audiencia, ani modlitba Anjel Pána, dav však začal tleskať a vyvolávať pápeža. Tesne pred poludním podišiel k oknu, pomodlil sa spolu so zástupmi Anjel Pána a zažartoval: „Teším sa spolu s vami a rozmyšľam, prečo ste prišli. Možno ste sa chceli presvedčiť, že je pápež v druhý sviatok vianočný doma. Okrem toho je dnes krásne a človeka to ťahá von. No pápež musí zostať doma, pretože nikdy nevie, kedy sa ľudia prídu pomodliť Anjel Pána.“ Dav zajasal, a pápež pokračoval: „Nerozumiem, čo hovoríte. Škoda, že nemáte mikrofóny. Rozumiem však tomu, že máte pápeža radi. Ďakujem vám a všetkým vám želim veselé Vianoce...“⁹⁹

ZMENA ZAUŽÍVANÝCH ZVYKLOSTÍ

... láska a povinnosť bez strachu a päťolízachstva.¹⁰⁰

VAROVNÉ SIGNÁLY V MOSKVE

Evanjelizačná činnosť pápeža však nevyhnutne viedla ku konfrontácii s komunistickým chápaním človeka a spoločnosti. ... Ustavičným zdôrazňovaním ľudských práv, a najmä práva na náboženskú slobodu, útočil na samotné jadro komunistického projektu v dejinách... nesprával sa ako politik, ale ako svedok.¹⁰¹

PUEBLA A KREŠŤANSKÉ OSLOBODENIE

Už samotný termín „teológia oslobodenia“ je nesprávny, pretože koncom 70. rokov zahŕňal niekoľko druhov teológie oslobodenia. Hoci sa vo svojich analýzach a záveroch líšili, niektoré východiská mali spoločné. Bagatelizovali reformnú snahu II. vatikánskeho koncilu, ktorý rátal s postupnou transformáciou sociálnych, ekonomických a politických štruktúr pod vplyvom dialógu medzi kresťanským humanizmom a modernou, a zdôrazňoval skôr revolučnú stratégiu, ktorá sa opierala o marxistický pohľad na sociálnu a ekonomickú situáciu. Súčasný „hriešny spoločenský systém“ mal byť zvrhnutý prostredníctvom triedneho boja. V tomto boji Cirkev, ktorá je „skôr na strane chudobných“, zorganizuje malé kresťanské „základové spoločenstvá“, v ktorých sa chudobní naučia, že sú obeťami spoločnosti a že musia ako Ježiš Osloboditeľ vytvoriť novú spoločnosť. Ak si tento boj vyžiada násilie, tak toto „druhé násilie“ chudobných treba chápať ako obranu proti „prvému násiliu“ panujúceho spoločenského systému zakotveného v ústave.

Hoci sa latinskoamerické teológie oslobodenia považujú za pôvodný latinskoamerický jav, rozvíjali ich predovšetkým teológovia, ktorí študovali v Európe a nasiakli vtedy módnou „marxistickou analýzou“.

⁹⁸ druhý sviatok vianočný

⁹⁹ str. 256-257

¹⁰⁰ str. 261

¹⁰¹ str. 264-265

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Ak by to znamenalo postaviť „ľudovú Cirkev“ proti „hierarchickej Cirkvi“, tak len preto, lebo si to vyžaduje spravodlivosť.¹⁰²

Pravda o Ježišovi Kristovi nie je teologickou abstrakciou, pretože má za následok konkrétne „rozhodnutia, hodnoty, postoje a správanie“, ktoré môžu prostredníctvom prísneho kresťanského života vytvoriť „nových ľudí a... nové ľudstvo“. Základná pravda o Ježišovi Kristovi zostáva pravdou, z ktorej sa vyznal Peter: „Ty si Kristus, Syn živého Boha.“ To je to, čo hlása Cirkev. To je „jediné evanjelium“...

Marxizmus nemôže urobiť pre kresťanskú teológiu to, čo urobil Aristoteles pre Tomáša Akvinského, pretože marxistické chápanie človeka je od základu mylné a tento „antropologický omyl“ preniká celým marxistickým politickým a ekonomickým učením.¹⁰³

PROGRAMOVÉ POZNÁMKY K POTIFIKÁTU

Vtelenie nám hovorí niečo o Bohu a niečo o nás samých. Narodenie Božieho Syna ako človeka, upokojujúce „otcovstvo Boha“ a odhaľujúce „hlbiny Božej lásky“, tiež potvrdilo „veľkosť, dôstojnosť a hodnotu“ ľudstva, lebo „človek nemôže žiť bez lásky. Človek... nerozumie sám sebe, žije nezmyselný život, ak nepozná lásku, ak ju nenájde, nezakúsi, neprijme za svoju a neprijme účasť na nej.“ ... Božej láske, ktorá zrodila a udržiava svet, sa darí iba v slobodných podmienkach. Ak chce Cirkev splniť svoje poslanie, musí byť „strážcom“ ľudskej slobody.

Súčasnému svetu hrozí, že jeho morálny charakter zaostáva za jeho materiálnymi výdobytkami. ... Boh dal ľudstvu „kráľovský úrad“ a „vládu“ nad celým stvorením. Ľudstvo môže zvládnuť všetky svoje výtvary, ak pochopí, že pravá ľudskosť si vyžaduje „viac byť“ než „viac mať“.

... najjasnejším dôkazom „duše“ ľudstva je celosvetové hnutie za ľudské práva.

Súčasná nepokojná srdcia sa môžu utíšiť, túžby, ktoré kvária naše duše, sa môžu naplniť a strach, ktorý prenasleduje súčasný svet, môže zmiznúť, ak sa ľudia budú zúčastňovať na proročkom, kňazskom a kráľovskom poslaní Krista – ak budú slobodne chápať pravdu, slobodne uctievať Boha a v pravde a slobodne slúžiť jeden druhému a svetu v pravde.¹⁰⁴

¹⁰² str. 266

¹⁰³ str. 268

¹⁰⁴ str. 271-272

9.

„Kol'ko divízií má pápež?“

Konfrontácia s „rišou zla“

Vytrhnutie Krista z dejín človeka je čin smerujúci proti človeku.

Kristus je naďalej učiteľom človeka, pretože Kristus je otvorená kniha o človeku, jeho dôstojnosti a jeho právach...

POSTKONŠTANTÍNSKY PÁPEŽ

Karol Wojtyła ako filozof bol „realista“. Bol totiž presvedčený, že ľudská myseľ dokáže pochopiť realitu a dokáže to aj uceleným spôsobom vyjadriť. Tento filozofický „realizmus“ sa však nepremietol do „realistického“ pohľadu na medzinárodné vzťahy, podľa ktorého lokomotívou dejín poháňajú ekonomické a vojenské sily. Ako kresťan presvedčený o tom, že evanjelium zjavilo pravdu o človeku a jeho určení, veril, že dejiny riadi Boh. To Cirkvi umožňuje, aby pôsobila v dejinách jedinečným spôsobom. ... dejiny ženie dopredu kultúra. A najsilnejšou zložkou kultúry je kult alebo náboženstvo.

Dejiny sú mäsiarsky klát, tvrdil Hegel. Wojtyła opäť nesúhlasil.

Cirkev bola strážcom určitých právd o človeku a tieto pravdy mali svoje následky... Cirkev mala na svet vplývať predovšetkým prostredníctvom kultúry...¹⁰⁵

DEVÄŤ DNÍ, KTORÉ ZMENILI SVET

Cirkev „netúži po privilégiách“, ale iba po slobode, aby mohla uskutočňovať svoje evanjelizačné a mravné poslanie.

Čo je ľudská bytosť? Je to najzákladnejšia otázka života, a vyplýva z nej ďalšia, ešte hlbšia otázka: „Čo je mierou človeka?“ Jeho fyzické schopnosti? Jeho technické úspechy? ... skutočnou mierou ľudského srdca a ducha je „miera jeho svedomia“, „miera ducha otvoreného voči Bohu“.¹⁰⁶

¹⁰⁵ str. 276-278

¹⁰⁶ str. 288

SVEDOK NÁDEJE

ŽIVOTOPIS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II

Život, svedectvo a smrť sv. Stanisława v rukách tyranskej štátnej moci zabudovali do základov Poľskej histórie a kultúry jednu veľkú pravdu – zákony štátu musia zodpovedať mravnému zákonu, ktorý vpísal Boh do prírody a do ľudského srdca.¹⁰⁷

Mladí skandovali tak dlho, až sa ich Ján Pavol II. žartom spýtal: „Ako sa môže pápež v takomto hluku dožiť sto rokov? Necháte hovoriť aj mňa?“ Keď sa mladí ako – tak utíšili, pápež jednoducho povedal: „Mám vás rád.“

Dovoľte Kristovi, aby vás našiel... Jediné, čoho sa musíte báť, je bezstarostnosť a malomyseľnosť.¹⁰⁸

... pozemský život je len predslovom, úvodom. Cieľom ľudského života je ocitnúť sa v „Božom svete“.

LEKCIA Z DÔSTOJNOSTI

Komunizmus sľuboval solidaritu medzi ľuďmi, a splodil automatizáciu, mrzutosť a nedôveru.

„celý ten umelý svet vôkol nás“, svet komunistických lží, sa jednoducho zrútil.

Budúcnosť Poľska bude závisieť od toho, koľko ľudí dozrie k nekonformizmu – „dozrie“¹⁰⁹

Tí, čo začínajú dobíjaním bastí, nakoniec stavajú vlastné. ... keď sa demaskuje lož, „zrúti sa“ aj násilie.¹¹⁰

¹⁰⁷ str. 292

¹⁰⁸ str. 297

¹⁰⁹ str. 300-301

¹¹⁰ str. 304